

ONDERZOEK:
Roeselare-Oostnieuwkerksesteenweg 176

Voorliggend document is een:

Melding vooronderzoek	
Verslag van resultaten	+
Programma van Maatregelen	
©Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.	

INHOUDSOPGAVE

1	Situering binnen het archeologietraject	2
2	Inhoud en opbouw van het document	3
3	Bijlagen.....	3

1 Situering binnen het archeologietraject

HUIDIG ONDERZOEK	een archeologienota met uitgesteld traject, bestaande uit een bureaustudie
ADVIES	Prospectie met ingreep in de bodem in uitgesteld traject

Het huidige onderzoek situeert zich binnen het archeologisch traject als volgt:

	Archeologienota	Bureauonderzoek	
Uitgesteld traject			

2 Inhoud en opbouw van het document

Het voorliggende document bevat volgende onderdelen:

DEEL 1	Administratieve fiche	+
DEEL 2	Beschrijving van het onderzoeksgebied	+
DEEL 3	Onderzoeksopdracht: bureaustudie	+
DEEL 4	Onderzoeksopdracht: landschappelijke boringen	
DEEL 5	Onderzoeksopdracht: prospectie met ingreep in de bodem	
DEEL 6	Assessment van landschappelijke data	+
DEEL 7	Assessment van aardkundige data	+
DEEL 8	Assessment van historische data	+
DEEL 9	Assessment van archeologische data	+
DEEL 10	Synthese en waardering	+
DEEL 11	Omschrijving van de maatregelen	

3 Bijlagen

Het voorliggende document is voorzien van volgende bijlagen:

BIJLAGE 1	Inventaris (plannen)
BIJLAGE 2	Kaarten op A4, A3 of A2 (topografisch kaart, kadasterkaart, ...)
BIJLAGE 3	Boorrapporten extern (DOV, ...)
BIJLAGE 4	Geplande toestand van het onderzoeksgebied: plannen, sneden, ruimtelijke visie, ...
BIJLAGE 5	Foto's van het plaatsbezoek

ONDERZOEK:
Roeselare, Oostnieuwkerksesteenweg 176

ONDERDEEL	1
Administratieve fiche/Privacyfiche	
<i>©Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.</i>	

INHOUDSOPGAVE

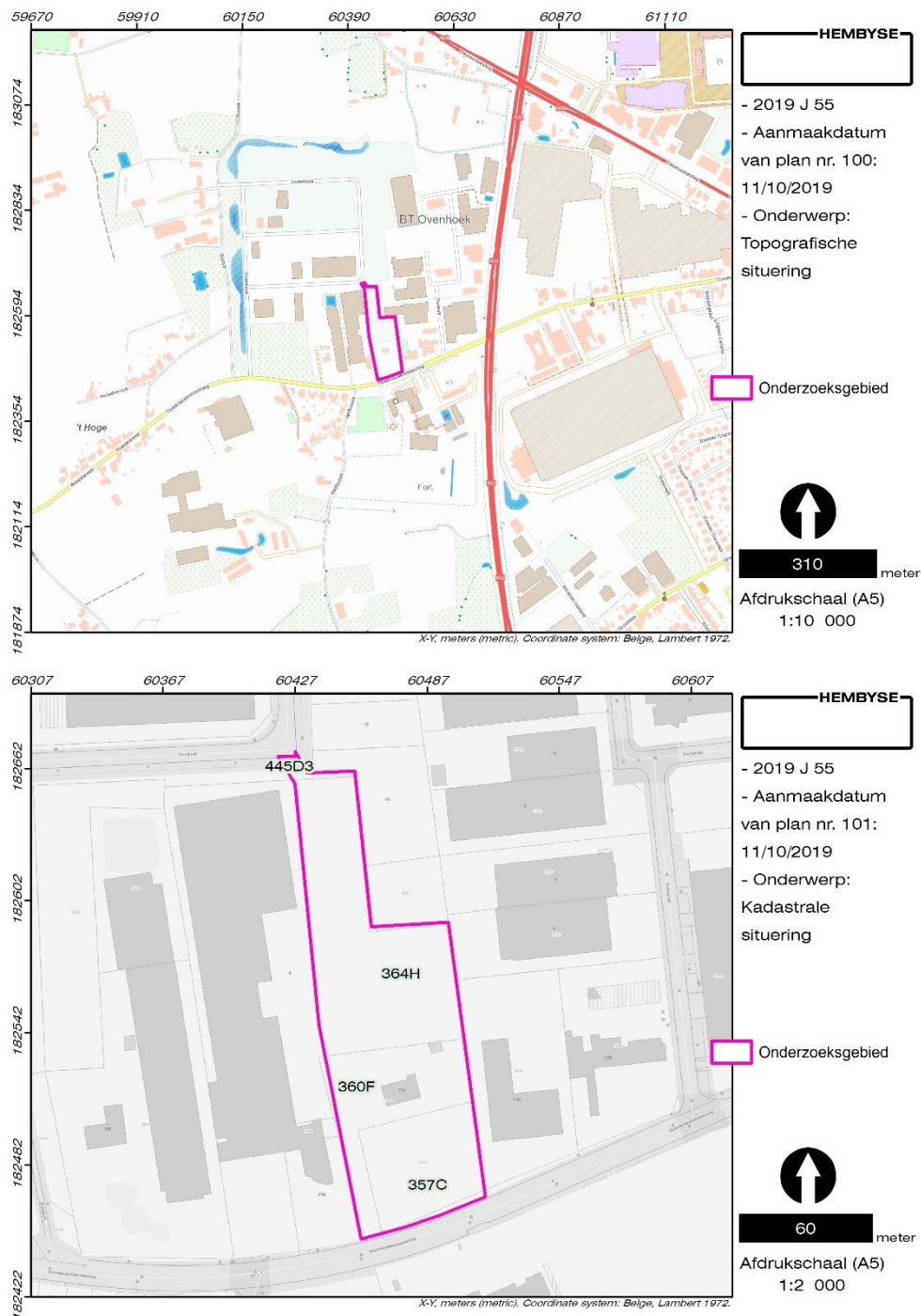
1	Situering van het onderzoek	2
2	Projectcodes	4
3	Betrokken actoren.....	4
4	Bewaring van de data	5

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de topografische kaart en de kadasterkaart.	3
--	---

Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de erkende IOED's en het Onroerendergoeddepot.	6
---	---

1 Situering van het onderzoek

Gewest	Vlaams Gewest	
Gemeente	Roeselare	
Deelgemeente	n.v.t.	
Straat en straatnummer	Oostnieuwkerksesteenweg 176	
Kadastrale situering	Afdeling	4
	Sectie	D
	Percelen	364H; 360F; 357C; 445D3
Lambert 72-coördinaten	N	X: 60419,581/ Y: 182666,852
	Z	X: 60457,681/ Y: 182448,967
Oppervlakte	10469,893 m ²	1,04 ha
Oppervlakte bodemingreep	10469,893 m ²	1,04 ha
Datum van toekenning van de opdracht	25 september 2019	
Wettelijk kader	Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.	
	Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014.	
Opgemaakt volgens CGP	Versie 4.0	
Duur van het onderzoek	7 werkdagen	
Kostprijs van het onderzoek (privacyfiche)	[REDACTED]	

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de topografische kaart en de kadasterkaart.

2 Projectcodes

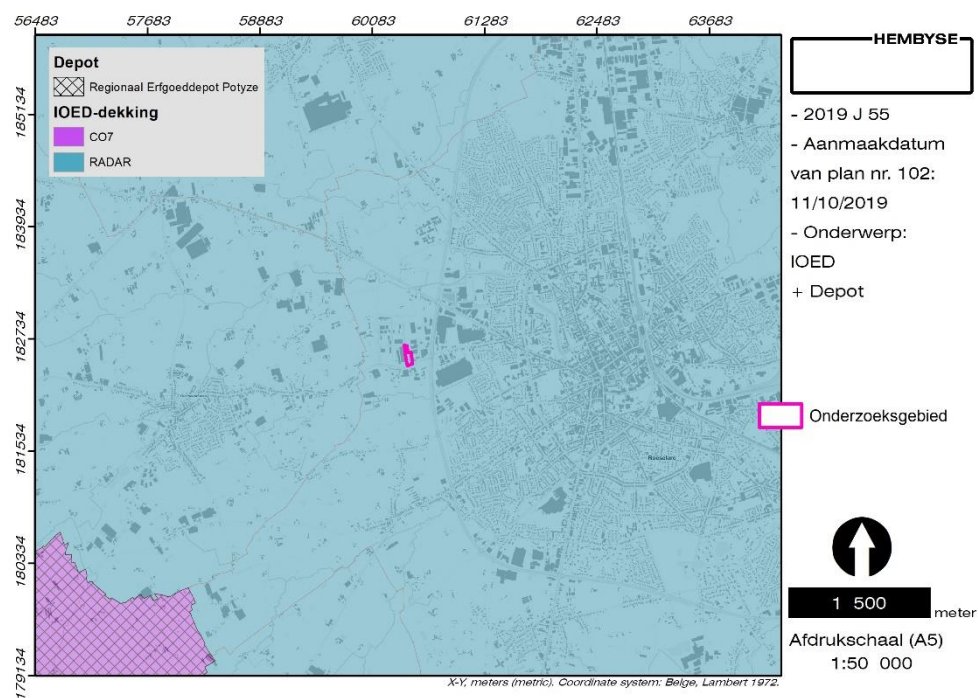
Bureaustudie	2019 J 55
Landschappelijke boringen	n.v.t.
Verkennde boringen	n.v.t.
Waarderende boringen	n.v.t.
Prospectie met ingreep in de bodem	n.v.t.
Opgraving	n.v.t.
Interne projectsigle Hembyse bvba	ROE-OOS

3 Betrokken actoren

Erkend archeoloog (rechtspersoon)	Hembyse bvba (OE/ER/Archeoloog/2017/00193)	
Erkend archeoloog (natuurlijk persoon)	Bart De Smaele (OE/ERK/Archeoloog/2015/00070)	
	Hadewijch Pieters (OE/ERK/Archeoloog/2017/00168)	
Geraadpleegde (regio)specialisten	n.v.t.	
Initiatiefnemer (privacyfiche)		
Omgevingsvergunning:	Privaatrechtelijk	Publiekrechtelijk
	Stedenbouwkundige handelingen	Verkaveling van gronden

4 Bewaring van de data

Plaats en jaar van uitgave	Gent, 2020
Wettelijk depot	ISSN 2566-2732
Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie, volgnummer:	103
Bibliografische referenties	De Smaele B. & Pieters H., 2020. <i>Archeologienota naar aanleiding van uitbreidingswerken aan de Oostnieuwkerksesteenweg 176 te Roeselare</i> , Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie 103, Gent.
Bewaring van archief en ruwe data	Hembyse bvba Kastanjestraat 26, 9000 Gent
Zakelijkrechthouder van het archeologisch ensemble (privacyfiche)	██████████ ██████████ ██████████
Bewaring archeologisch ensemble	n.v.t.
Gebruiker van het archeologisch ensemble	n.v.t.
Bevoegde IOED	BIERADAR
Bevoegd Onroerend Erfgoeddepot (definitieve bewaarplaats van het archeologisch ensemble)	(nog) geen OE depot van toepassing

Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de erkende IOED's en het Onroerendergoeddepot.

ONDERZOEK:

Roeselare, Oostnieuwkerksesteenweg 176

ONDERDEEL

2

Beschrijving van het onderzoeksgebied

©Niets uit deze uitgave mag worden vervaelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.

INHOUDSOPGAVE

1	Beschrijvend gedeelte.....	2
1.1	Bestaande toestand	2
1.1.1	Gekarteerd landgebruik.....	2
1.1.2	Gekarteerde bodembedekking	3
1.1.3	Plaatsbezoek	4
1.2	Geplande toestand: ruimtelijke ordening.....	7
1.2.1	Gewestplan.....	7
1.2.2	RUP/PRUP/BPA ?	7
1.3	Beschrijving geplande werken	8
1.4	Impact op het archeologietraject	9
2	Tussentijds besluit.....	11
3	Bibliografie voor deel 2.....	12
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 2.....	13

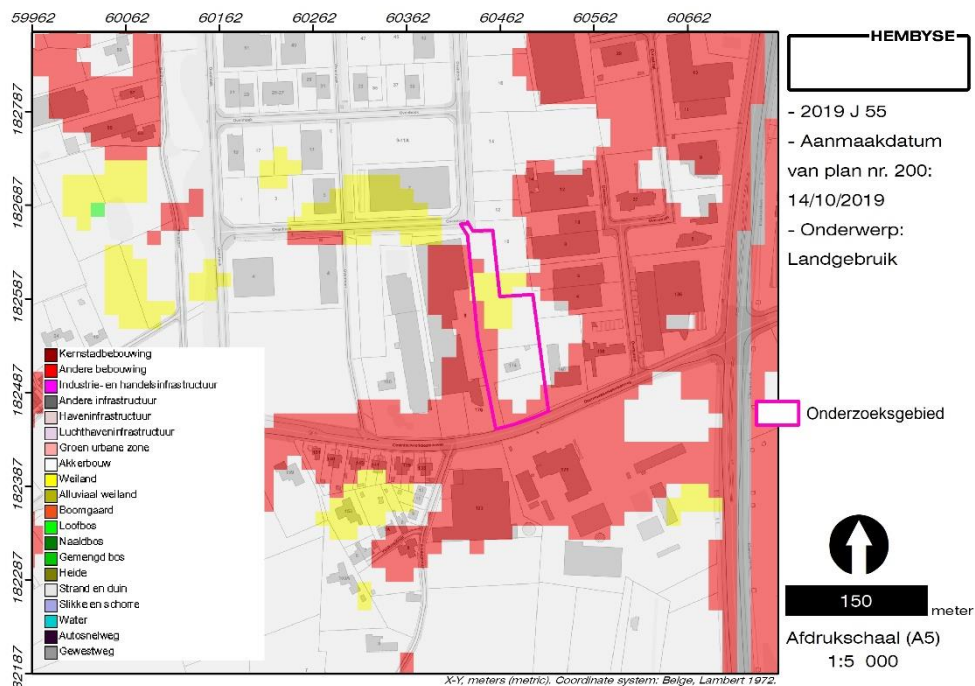
1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Bestaande toestand

1.1.1 Gekarteerd landgebruik

De huidige fysieke situatie van het onderzoeksgebied dient te worden onderzocht om het archeologietraject correct te bepalen. Met andere woorden: welke impact heeft het huidige bodemgebruik op het archeologietraject ?

Het onderzoeksgebied bevindt zich ten westen van de stadskern van Roeselare (West-Vlaanderen). Deze dorpskern kenmerkt zich door een nog vrij rurale omgeving, waarvan de gebieden het dichtste bij de stad geleidelijk worden opgenomen in het stedelijk weefsel. Deze situatie kan worden afgelezen uit het gekarteerde landgebruik.

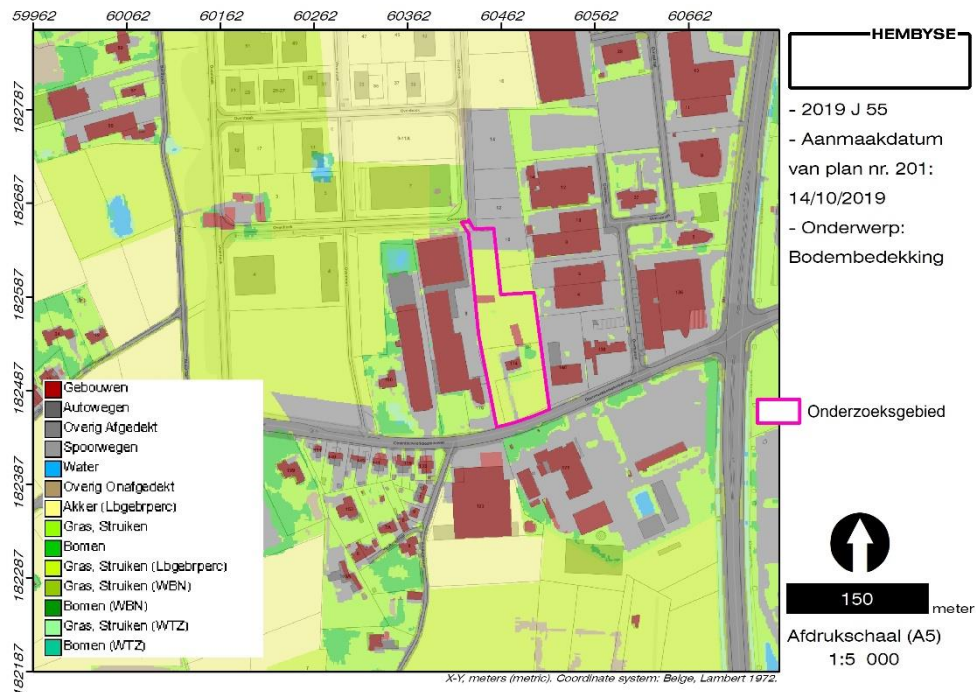
Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodemgebruiksbestand/landgebruik van de regio.

Het grootste deel van het onderzoeksgebied staat dan ook ingekleurd als “akkerbouw” enerzijds en “weiland” anderzijds. Het betreft dus respectievelijk bodems die gebruikt worden in een rotatiesysteem waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland en bodems die bedekt zijn met gras en die niet gelegen zijn in het overstromingsgebied van een rivier. De zuidelijke en de westelijke grens worden dan weer gekarteerd als zones met “andere bebouwing”, wat aansluiting vindt bij de gebouwen ten westen en ten zuiden van het onderzoeksgebied.

Dit landgebruik komt ten dele terug op de bodembedekkingskaart voor Vlaanderen.

1.1.2 Gekarteerde bodembedekking

Op de bodembedekkingskaart is de 21^e-eeuwse situatie grafisch weergegeven, weliswaar op een meer gedetailleerde en bijgevolg meer accurate manier.

Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodembedekkingsbestand.

Het grootste deel van het onderzoeksgebied staat gekarteerd als bedekt door groen dat lager is dan 3 meter en niet overeenkomt met landbouwgebruikspcelen. Het betreft inderdaad een terrein dat grotendeels onbebouwd is en begroeid met gras. Min of meer centraal binnen het onderzoeksgebied bevindt zich een woning met rondom rond verharding en een verharde toegangsweg vanuit zuidelijke richting, vanuit de Oostnieuwkerksesteenweg dus. Net ten noorden van het woonhuis bevinden zich enkele bomen, waaronder een knotwilg die ook als dusdanig gekarteerd wordt op de bodembedekkingskaart. Haaks op het woonhuis, alsook haaks op de westelijke perceelsgrens, bevinden zich nog twee langwerpige bijgebouwen. Deze zijn heden verdwenen en er kunnen dus, op basis van de huidige fysieke staat van het terrein geen uitspraken gedaan worden aangaande de aard van deze gebouwen. Hierop wordt verder in de archeologienota ingegaan, meer bepaald in het overzicht van het historisch kaartenmateriaal en de luchtfoto's (deel 8 van de archeologienota).

1.1.3 Plaatsbezoek

Op 18 oktober 2019 werd een plaatsbezoek (zie bijlage voor alle foto's van het plaatsbezoek) op de site uitgevoerd, met als doel een controle van de gekarteerde structuren binnen het onderzoeksgebied.

Het onderzoeksgebied valt duidelijk uiteen in twee delen, namelijk het gedeelte grasland aan de straatzijde tot aan het woonhuis enerzijds en het achterliggende grasland tot aan de straat Ovenhoek anderzijds. Het zuidelijke grasland tot aan het woonhuis is vrij van structuren, met uitzondering van de toegangsweg tot het woonhuis.

Figuur 3. Zicht op het onderzoeksgebied in noordoostelijke richting (boven) en in zuidwestelijke richting (onder).

Het woonhuis zelf is een leegstaande woning die op basis van de fermette-bouwstijl in de late jaren 1980 moet zijn gebouwd. Onder het terras en ten oosten van de woning werden de putdeksels van drie regenwater- of beerputten vastgesteld. Mogelijk staan deze in verbinding met de nutsvoorzieningen aan de straatzijde (via de toegangsweg ?). Ten noorden van het woonhuis is een parking met steenslag aanwezig, afgezoomd door een verwilderde haag van onder meer notelaar, rozelaar, appel/peer, kerselaar. Deze haag bevindt zich vermoedelijk gedeeltelijk in en langs een greppel, die als perceelsgrens ook zichtbaar is op de luchtfoto's (zie deel 8 van dit dossier). Langs deze haag is een dump van asbest golfplaten en lege vaten asfalt aanwezig.

Figuur 4. De verwilderde haag en de aanwezige vervuiling.

Ten noordoosten van het woonhuis is een dode knotwilg aanwezig, geflankeerd door het houtskelet van een bijgebouw. Alles is vermolmd en verloederd.

Ten noorden van het woonhuis is een grasveld, waarin op basis van de vegetatie (zuring, akkerboterbloem) zones aanwijsbaar zijn waar de bodem recent geroerd is. Uit een controleboring op de rand van één dezer zones werd dan ook een diepgaande verstoring van de bodem aangetroffen (zie deel 7 van dit dossier). Er werd tevens een waterput vastgesteld, die onder het maaiveld aanwezig is, maar door derden reeds is opengemaakt. De positie van de waterput is door Hembyse bvba gekarteerd.

Verder in de richting van Ovenhoek daalt het terrein vrij plots (dit is vermoedelijk wel een restant van de natuurlijke topografie)

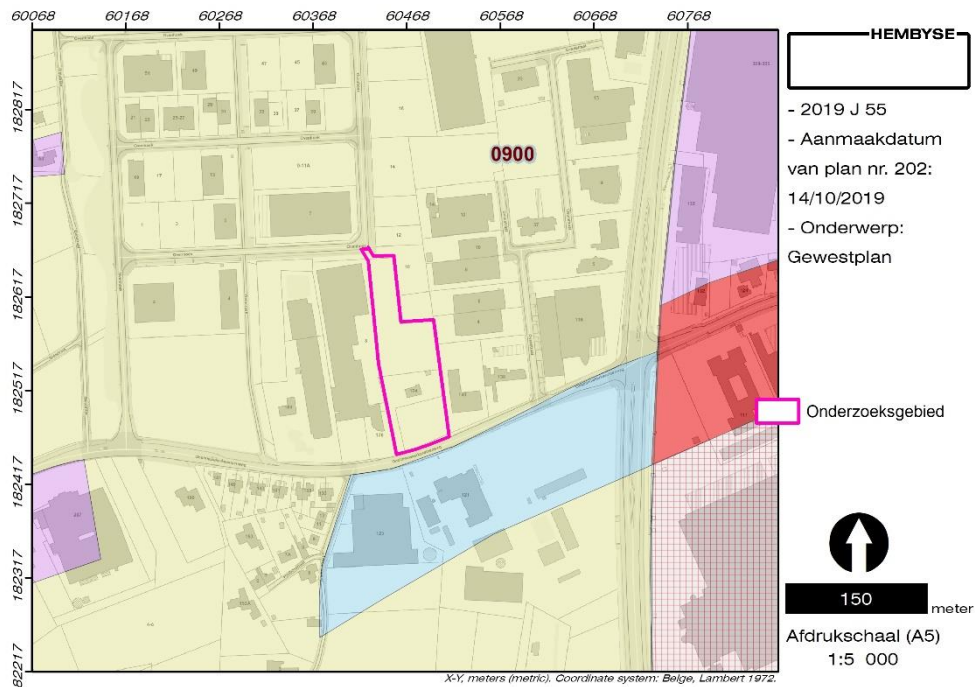
Figuur 5. Zicht op het onderzoeksgebied in zuidwestelijke richting (boven) en aanduiding van het verval in het terrein (onder).

Langs het noordelijke deel van het onderzoeksgebied zijn wachtbuizen aan de oppervlakte zichtbaar, wat aangeeft dat een deel van de nutsvoorzieningen voor de aansluiting op de KMO-zone Ovenhoek reeds bestaat.

1.2 Geplande toestand: ruimtelijke ordening

1.2.1 Gewestplan

De situering van het onderzoeksgebied in de rurale rand van de stad Roeselare wordt ook in het Gewestplan weerspiegeld. Het onderzoeksgebied en de omliggende regio is ingekleurd als een “agrarische gebieden”.

Figuur 6. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het Gewestplan 'Roeselare-Tielt'.

Het Gewestplan is een verouderd planningsinstrument dat van kracht is op die plekken waar het niet vervangen werd door een nieuwer plan. De meest recente gewestplannen dateren van het jaar 2000.

1.2.2 RUP/PRUP/BPA ?

Het digitaal beschikbare gewestplan is echter enkel geschikt voor een gebruik op middenschallig niveau. In het verleden werden gemeentelijke bestemmingsplannen aangemaakt om het gewestplan te verfijnen. Deze bijzondere plannen van aanleg (BPA) blijven echter beperkt tot enkele kernzones. Hierna zijn de bestemmingen van het gewestplan op vele plaatsen gewijzigd door de opmaak van “ruimtelijke uitvoeringsplannen” (RUP), maar dat geldt niet voor het huidige onderzoeksgebied. Voor Roeselare werd in 2008 wel een dergelijk RUP opgesteld, met name de “Afbakening regionaal-stedelijk gebied Roeselare”, maar dit behelsde geen bestemmingswijziging voor het hier besproken onderzoeksgebied. Bijgevolg blijft het originele gewestplan van kracht, wat betekent dat de bestemming die toen is

opgemaakt nog steeds dient te worden nagestreefd. Binnen het kader van deze bestemming wenst de initiatiefnemer nieuwe loodsen op te richten. Hiervoor is een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen vereist.

1.3 Beschrijving geplande werken

Voor de geplande werkzaamheden is een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen vereist. Het onderzoeksgebied bevindt zich **buiten een vastgestelde archeologische zone**; de perceelsoppervlakte bedraagt meer dan 3000m² en de geplande werkzaamheden behelzen een bodemingreep van meer dan 1000m². Het betreft een privaatrechtelijke aanvrager, het onderzoeksgebied heeft een totale **oppervlakte van circa 10469,89 m²**.

De geplande werkzaamheden binnen het onderzoeksgebied behelzen¹:

- De afbraak van het bestaande woonhuis
- Het opbreken en verwijderen van bestaande verhardingen
- Het rooien van het aanwezige groen
- De bouw van een centraal gelegen loods en een kleinere loods in het noorden
- Het oprichten van een gebouw met winkel, burelen en appartement aan de straatzijde
- Het aanleggen van verhardingen en parkeerzones
- Het aanleggen van toegangswegen en de aansluiting op de bestaande wegenis
- Het aanleggen van nutsleidingen, septische putten en regenwaterputten

¹ Voor een overzicht van de geplande werken wordt verwezen naar de overzichtsplannen in de bijlagen.

Figuur 7. Inplantingsplan ontworpen toestand.

Voor meer gedetailleerde plannen en snedes wordt verwezen naar de bijlagen van deze archeologienota.

Deze geplande werken maken de opmaak van een archeologienota, die deel uitmaakt van de omgevingsvergunning, noodzakelijk.

1.4 Impact op het archeologietraject

Het reguliere archeologietraject bestaat uit 1. een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem en indien noodzakelijk 2. een vooronderzoek met ingreep in de bodem.

1. Een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bestaat uit een bureauonderzoek (zie Deel 3) en indien noodzakelijk niet-intrusief vooronderzoek op terrein (terreininspectie, controleboringen, ...).
2. Een vooronderzoek met ingreep in de bodem bestaat uit één of meerdere intrusieve vooronderzoeken.

Gezien de huidige staat van het terrein (bebouwing, bomen, verharding, ...) is enkel een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem mogelijk, met andere woorden: er is heden louter een bureaustudie mogelijk. Alle andere vooronderzoeken, zij het niet-intrusief, zij het intrusief, kunnen enkel gebeuren na het afbreken van de te slopen gebouwen en het uitbreken van de bestaande verharding. Deze werken zijn echter verbonden aan de omgevingsvergunning.

Indien uit de bureaustudie blijkt dat één of meerdere vooronderzoeken noodzakelijk zouden zijn voor een inschatting en een waardering van het archeologisch kennispotentieel, dan dient dit te gebeuren na het afleveren van de omgevingsvergunning. Het archeologietraject is daardoor beïnvloed: alle overige vooronderzoeken dienen te worden uitgesteld, i.e. het archeologietraject is een zogenaamd uitgesteld traject.

2 Tussentijds besluit

Op basis van de data van de bestaande toestand van het onderzoeksgebied blijkt dat het gebied gekenmerkt wordt door een voormalig erf, dat heden volledig ingesloten is door KMO-infrastructuur. Het centraal gelegen woonhuis staat leeg en was voorzien van omliggende verharding en een verharde toegangsweg, vanuit de Oostnieuwkerksesteenweg in het zuiden. Naar aanleiding van de geplande sloop van de bestaande gebouwen om vervolgens nieuwe loodsen en een winkelgebouw op te richten, is een maximaal behoud van eventueel aanwezige archeologische sporen en structuren in situ niet mogelijk. De aan- of afwezigheid hiervan dient te worden onderzocht middels een bureaustudie en een eventueel vooronderzoek zonder of -indien nodig- met ingreep in de bodem. Op basis van de huidige toestand en de huidige bodembedekking, bestaat het archeologietraject voorafgaand aan het bekomen van een omgevingsvergunning uit een bureaustudie.

3 Bibliografie voor deel 2

Naslagwerken

Antrop M., 2002. *Traditionele landschappen van het Vlaamse Gewest, Versie 6.1*, opgemaakt door de Vakgroep Geografie van de UGent.

Vandeputte O., 1995. *Gids voor Vlaanderen. Toeristische en culturele gids van de Vlaamse gemeenten*, Uitgeverij Lannoo, Tielt.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE

<https://geoplannen.ruimteinfo.be/>

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 2

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodemgebruiksbestand/landgebruik van de regio.	2
Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodembedekkingsbestand.	3
Figuur 3. Zicht op het onderzoeksgebied in noordoostelijke richting (boven) en in zuidwestelijke richting (onder).	4
Figuur 4. De verwilderde haag en de aanwezige vervuiling.	5
Figuur 5. Zicht op het onderzoeksgebied in zuidwestelijke richting (boven) en aanduiding van het verval in het terrein (onder).	6
Figuur 6. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het Gewestplan 'Roeselare-Tielt'.	7
Figuur 7. Inplantingsplan ontworpen toestand.	9

ONDERZOEK:

Roeselare, Oostnieuwkerksesteenweg 176

ONDERDEEL

3

Onderzoeksopdracht: bureaustudie

©Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.

INHOUDSOPGAVE

1	Onderzoeksopdracht.....	2
1.1	Onderzoeksdoel.....	2
1.2	Methodiek.....	2
1.3	Personele inzet	3
1.4	Afwijkingen op de CGP	3
1.5	Randvoorwaarden.....	3
2	Tussentijds besluit.....	4
3	Bibliografie voor deel 3.....	5
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 3.....	5

1 Onderzoeksopdracht

1.1 Onderzoeksdoel

De huidige onderzoeksopdracht bestaat uit een bureaustudie om te bepalen wat het archeologisch kennispotentieel van de site is, hoe dit eventueel moet worden vastgesteld en wat de te nemen maatregelen zijn, zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten.

Concreet wordt getracht vast te stellen of een archeologische site binnen het onderzoeksgebied aanwezig is en wat de karakteristieken en de bewaringstoestand hiervan zijn. Tevens wordt de impact van de toekomstige werken op de ondergrond en het eventueel archeologische erfgoed vastgesteld.

De resultaten van dit onderzoek laten dan toe een gemotiveerd advies te formuleren met betrekking tot de vervolgstategie en de methodiek hiervan. De bureaustudie kan worden gedistilleerd tot onderstaande basisonderzoeksvragen:

- *Welke aanwijzingen bieden de bestaande landschappelijke en geologische bronnen aangaande de bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed?*
- *Welke aanwijzingen bieden de bestaande historische en archeologische bronnen over het aanwezige archeologisch erfgoed?*
- *Wat is de impact van de geplande werken op het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed?*
- *Is verder (uitgesteld) vooronderzoek of onderzoek noodzakelijk? Zo ja, welke is de te volgen strategie?*

2

1.2 Methodiek

Om de huidige onderzoeksopdracht te volbrengen en een correcte inschatting te maken van het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed en kennispotentieel binnen het onderzoeksgebied, worden bestaande en publiek beschikbare bronnen geselecteerd, geraadpleegd en geïnterpreteerd. Dit leidt tot de voorwaardelijkheidsverklaring dat het onderzoek niet exhaustief is en een specifiek doel voor ogen houdt. Daarvoor worden zowel historisch kaart- en fotomateriaal, als archeologische en geologische bronnen geselecteerd, geraadpleegd en geïnterpreteerd. Alle grondplannen zijn opgemaakt en verwerkt in het cartografisch projectiesysteem Lambert 1972, de basis voor de Belgische topografische kaarten sinds 1972 (tevens conform de CGP).

Aangezien de opmaak van de archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet, is de bureaustudie voor de archeologienota met uitgesteld traject opgemaakt conform de vigerende “*Code Van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren*”.

1.3 Personele inzet

Het bureauonderzoek werd uitgevoerd door erkende archeologen van Hembyse Archeologie, namelijk:

- Hadewijch Pieters (erkend archeoloog, assistent-aardkundige)
- Bart De Smaele (erkend archeoloog, assistent-aardkundige)

Alle geloofsbrieven zijn aantoonbaar via CV.

Figuur 1. Zicht op het huidige onderzoeksgebied.

3

1.4 Afwijkingen op de CGP

Alle afwijkingen ten opzichte van de Code van Goede Praktijk, de geldende wettelijke basis voor het uitvoeren van archeologisch onderzoek in Vlaanderen, moeten worden gemeld en gemotiveerd.

In het Verslag van Resultaten zijn er geen afwijkingen ten opzichte van de vigerende Code van Goede Praktijk. In het Programma van Maatregelen voor dit onderzoeksgebied (cf. Deel 10, Synthese en waardering) worden geen afwijkingen ten opzichte van de vigerende Code van Goede Praktijk voorzien.

1.5 Randvoorwaarden

Er zijn geen specifieke randvoorwaarden van toepassing.

Zolang er geen uitsluitel gegeven kan worden aangaande de aan- of afwezigheid van archeologische sporen binnen het onderzoeksgebied, dient het volledige onderzoeksgebied als een archeologische site beschouwd te worden. Concreet betekent dit dat er tot de bekrachtiging van de archeologienota of nota geen bodemingrepen mogen plaatsvinden teneinde het eventueel aanwezige archeologisch bodemarchief niet te vernietigen.

2 Tussentijds besluit

Het archeologisch onderzoek aan de Oostnieuwkerksesteenweg 176 te Roeselare bestaat in eerste instantie uit een bureauonderzoek. Indien hieruit zou blijken dat een prospectie zonder of met ingreep in de bodem noodzakelijk is voor het bevestigen/uitsluiten van de aanwezigheid van een waardevolle archeologische site, dient dit in een uitgesteld traject te gebeuren.

Het huidige (bureau)onderzoek wordt uitgevoerd door gekwalificeerd personeel en conform de vigerende Code van Goede Praktijk.

3 Bibliografie voor deel 3

Naslagwerken

Code Van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0.

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 3

Figuur 1. Zicht op het huidige onderzoeksgebied.3

ONDERZOEK:

Roeselare, Oostnieuwkerksesteenweg 176

ONDERDEEL

6

Assessment van landschappelijke data

INHOUDSOPGAVE

1	Landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied	2
1.1	Traditionele landschappenkaart	2
1.2	Fysisch-geografische gegevens	3
1.2.1	Topografie.....	3
1.2.2	Hydrografie	7
1.2.3	Erosiegevoeligheid	8
2	Tussentijds besluit.....	11
3	Bibliografie voor deel 6.....	12
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 6.....	13

1 Landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied

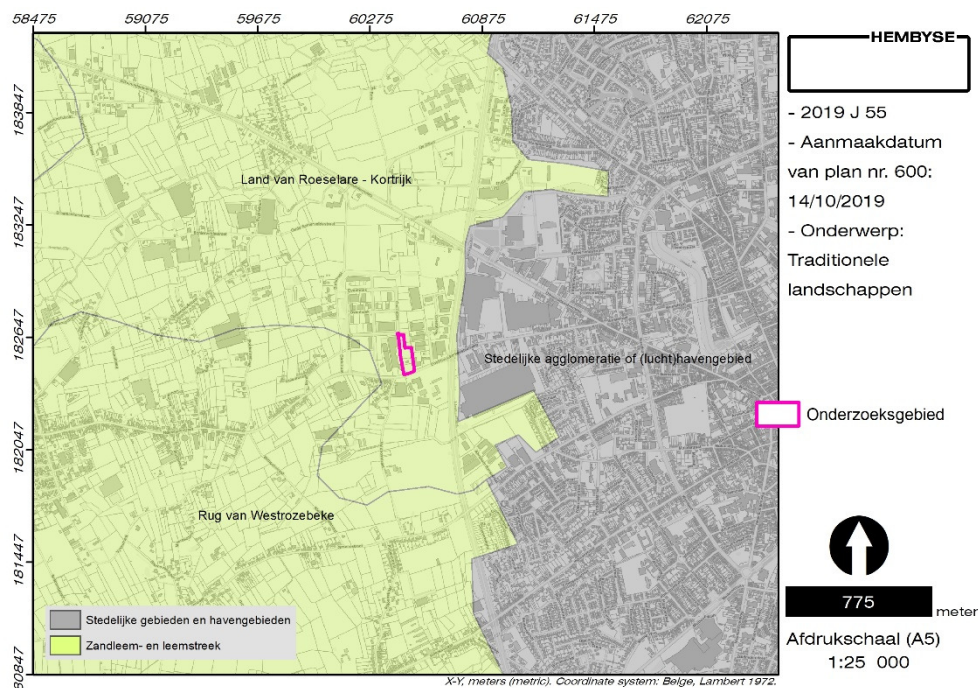
1.1 Traditionele landschappenkaart

Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen het traditionele landschap van het Land van Roeselare-Kortrijk, een vrij jong landschap binnen de Vlaamse zandleem- en leemstreek, dat over het algemeen beschreven wordt als een open gebied met een zacht golvende topografie. Het huidige landschap wordt immers gedomineerd door twee grote rivieren, namelijk de Leie en de Schelde. Opvallend is de brede vlakte langsheen de Leie en haar beken (cf. infra). Zowel de vlakte van de Leie als de vlakte van de Schelde maken deel uit van de Vlaamse Vallei, die morfologisch gekenmerkt wordt door een relatief vlak reliëf met zachte, open heuvels en glooiingen.

Wanneer de nieuwsgierige reiziger hier en daar bewaarde stukken van dit open landschap aantreft, ziet hij hoe dorpen zich langzamerhand aan elkaar rijgen, met akkers en bosschages die een lappendeken in alle tinten van de zandleem zelf vormen.

De schaarse resten van dit landschap zijn over het algemeen vrij traditioneel en het geheel gaat waarschijnlijk terug op een grotendeels 18^e-eeuwse situatie. Het landschap is de laatste halve eeuw echter sterk verstedelijkt, aangevreten door lintbebouwing en kreunend onder de constante druk van de industriële activiteiten van Kortrijk, Roeselare en de volledige Mandelvallei.

2

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied op de traditionele landschappenkaart.

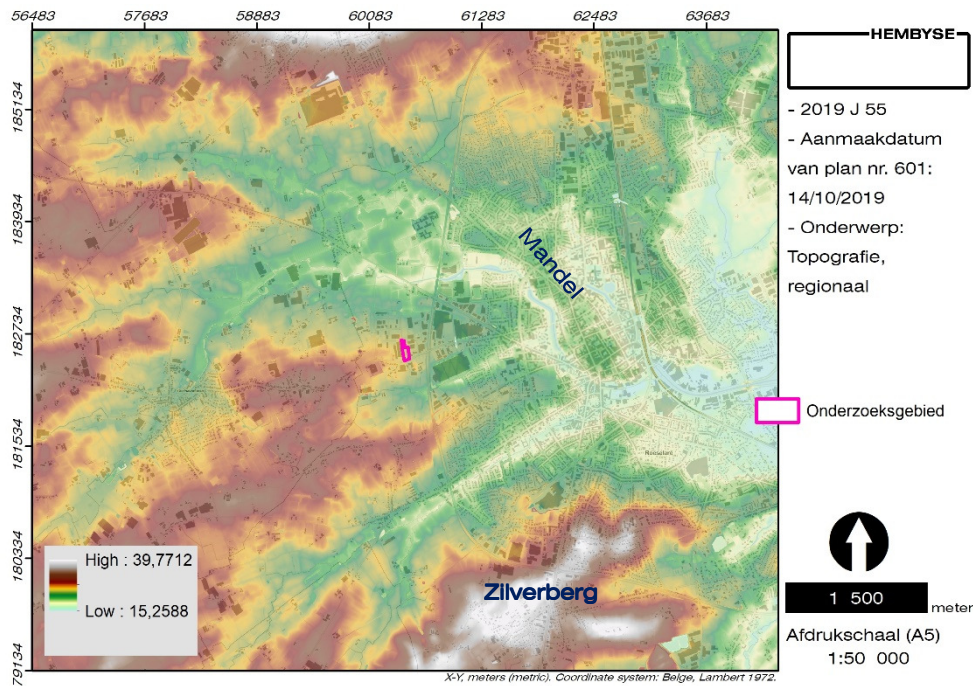
Van het oorspronkelijk agrarisch gebied blijft dus nog weinig over. Zo ook binnen het huidige onderzoeksgebied, dat ingesloten zit in een bedrijvenzone langsheen de Oostnieuwkerksesteenweg ten westen van het stadscentrum van Roeselare.

Het oorspronkelijke traditionele landschap is het resultaat van een hydrografische en geologische situatie, waarop de mens doorheen het verleden een onweerlegbare impact heeft gehad. In de volgende hoofdstukken zal worden onderzocht in welke geologische en bodemkundige situatie het onderzoeksgebied zich bevindt, waarom het gebied al dan niet aantrekkelijk was voor de mens en eventueel reeds peilen naar welke sporen de mens hierin heeft achtergelaten.

1.2 Fysisch-geografische gegevens

1.2.1 Topografie

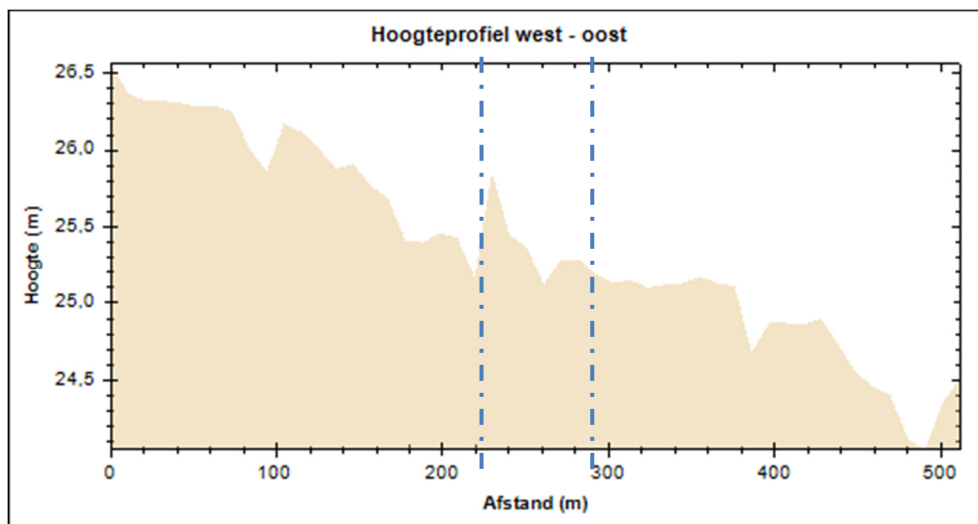
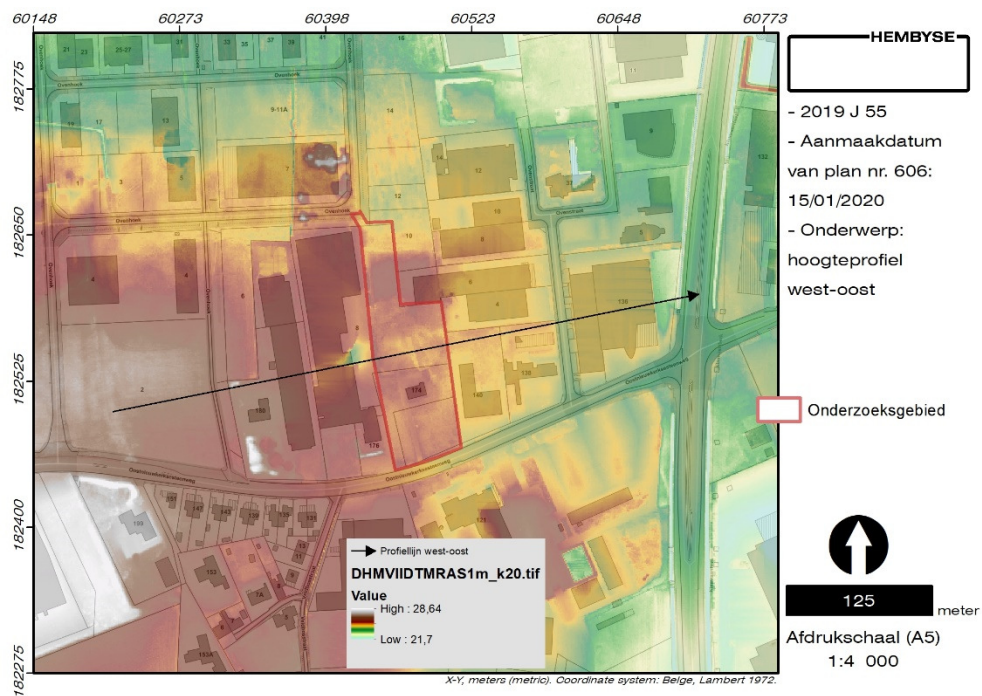
Het glooiend landschap van de traditionele landschappenkaart kan in de topografische data van het gebied worden herkend. Het onderzoeksgebied bevindt zich op een uitloper van de Midden-West-Vlaamse Heuvelrug die zich ten westen bevindt. De rug zelf heeft een min of meer noord-zuid verloop en begint in het noorden bij Esen (Diksmuide). Vervolgens buigt hij naar het zuidoosten langs Klerken en Houthulst waarna hij ter hoogte van Staden in zuidelijke richting verder loopt. De rug verbreedt verder naar het zuiden via Westrozebeke en Passendale om ten slotte opnieuw naar het zuidwesten af te buigen in Zonnebeke. Langs beide kanten van de heuvelrug zijn verschillende kleine en grotere uitlopers aanwezig. De stad Roeselare bevindt zich aan de voet van deze uitlopers, hoewel de Zilverberg, het hoogste punt in het zuiden van deze stad, zich nog net op zo'n uitloper bevindt. Vanaf deze uitlopers daalt het terrein: de alluviale vlakte van de Mandel en haar talrijke zijrivieren zijn duidelijk herkenbaar op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II.

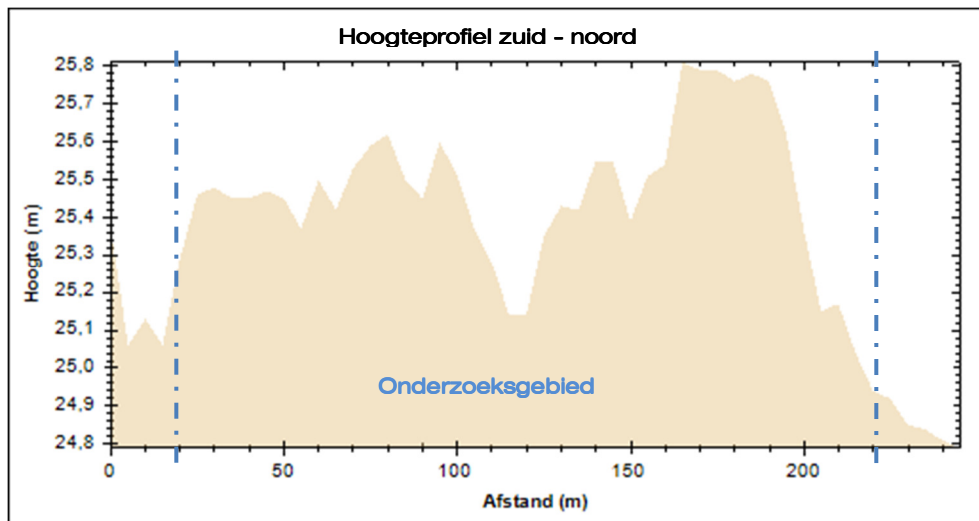
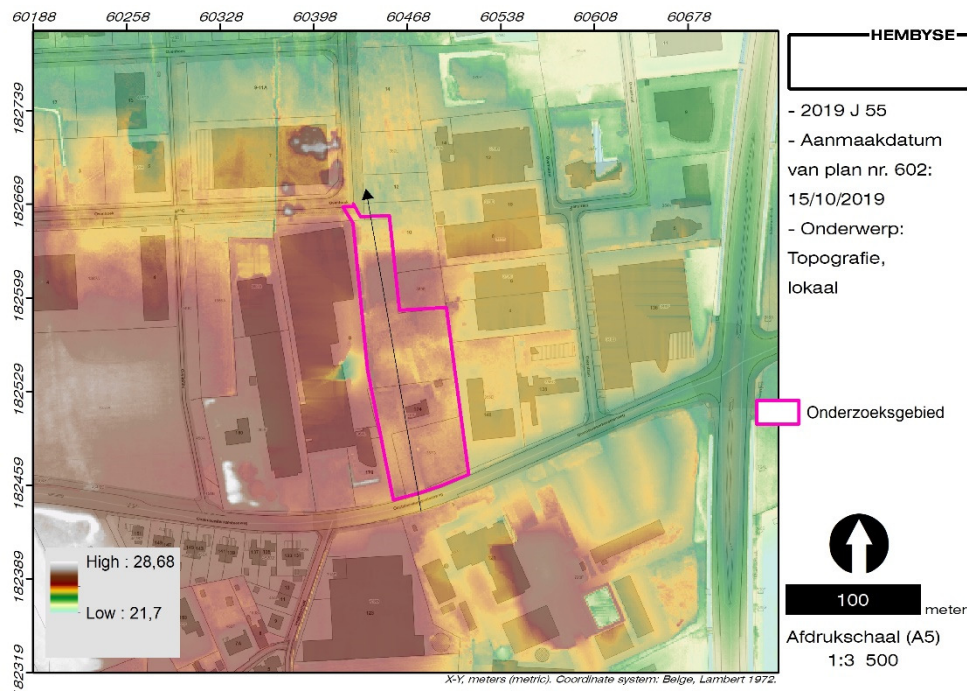
Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied op het DHMVII, DTM 1m.

Op een meer lokaal niveau wordt deze hogere situering in het landschap duidelijk. Het onderzoeksgebied bevindt zich op een gemiddelde hoogte van +25,35m TAW waarbij er -in het geval van een natuurlijk hellingsverloop- sprake is van een daling in zowel oostelijke als noordelijke richting, waarbij de straat Ovenhoek zich ongeveer een halve meter lager bevindt. Echter toont het hoogteprofiel van het onderzoeksgebied aan dat er nauwelijks nog iets van de natuurlijke helling bewaard is: er zijn dermate veel hoogteverschillen zichtbaar die wijzen op menselijk ingrijpen in de natuurlijke terreingesteldheid. Deze hoogteverschillen worden wel lichtelijk uitvergroot wanneer op zo'n detailniveau gekeken wordt. Het laagste punt van het onderzoeksgebied bevindt zich op een hoogte van +25,14m TAW. Deze laagte bevindt zich -min of meer centraal- dwars op het onderzoeksgebied en kan verbonden worden aan de afbraakfase van de gebouwen in deze zone (zie deel 8 van dit dossier).

Het hoogste punt van het onderzoeksgebied bevindt zich in het noorden, eventjes vóór de overgang naar de Ovenhoek. Deze zone is gelegen op zo'n +25,8m TAW. Een verklaring hiervoor ligt niet onmiddellijk voor de hand: tijdens het plaatsbezoek leek het te gaan om een lokale ophoging, maar deze werd niet vastgesteld tijdens de controleboringen (cf. infra). De laagte ten zuiden van het onderzoeksgebied heeft betrekking op de Oostnieuwkerksesteenweg.

>> volgende pagina

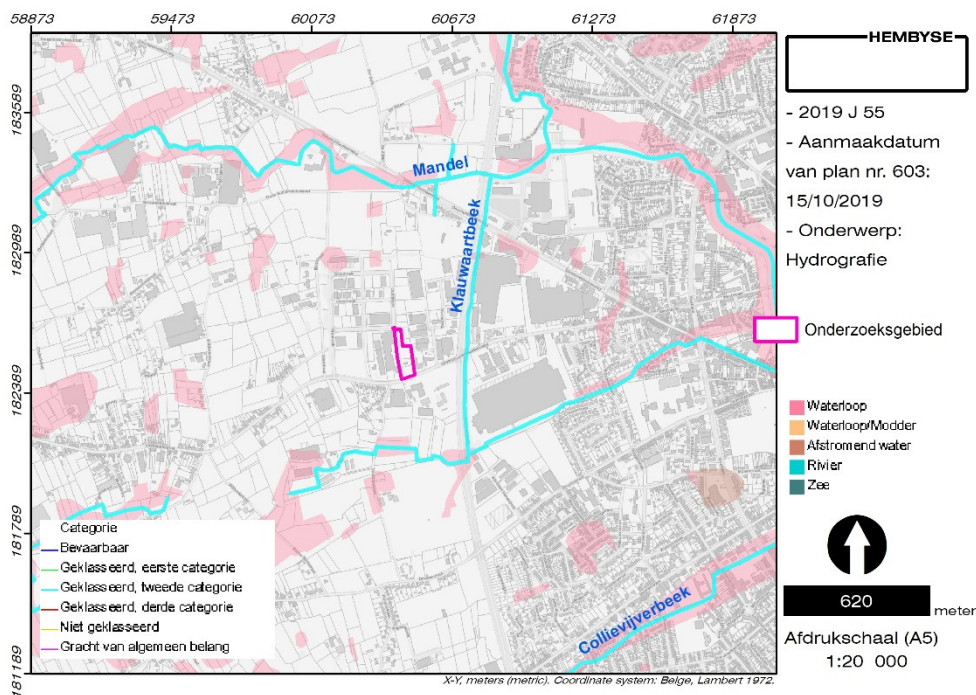
Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied op het DHMVII, DTM 1m en hoogteprofiel met aanduiding van het onderzoeksgebied.

Dit wijst er dus op dat het huidige onderzoeksgebied zich op de uitloper van de heuvelrug bevindt, en dus op de overgang van een strategische verhoging in het landschap enerzijds en de cruciale Mandelas anderzijds.

1.2.2 Hydrografie

De ontwikkeling van het onderzoeksgebied hangt nauw samen met de hydrografische situering ervan. Zoals de topografische situering reeds aangaf, bevindt het onderzoeksgebied zich op de flank van een heuvelrug die afdaalt in oostelijke richting naar de alluviale vlakte van de Mandel en haar zijtakken.

Op de samengestelde hydrografische kaart komt de hoger ligging van het onderzoeksgebied duidelijk naar voor: er is immers geen sprake van nature overstroombare gebieden nabij het onderzoeksgebied. Deze manifesteren zich verder naar het noorden en het oosten, ter hoogte van de Mandel, en naar het zuiden, ter hoogte van de Collievijverbeek.

Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vlaamse Hydrografische Atlas en de van nature overstroombare gebieden.

De Mandel (nu ingekokerd) betreft een geklasseerde rivier van eerste categorie die ontspringt in de Westhoek ter hoogte van Passendale en door West-Vlaanderen kronkelt om uit te monden in de Schelde. Het is de Mandelvallei die als laaggelegen hoek in het landschap is uitgekozen voor het graven van het kanaal Roeselare-Leie. Het kanaal en de Mandel bevinden zich binnen het stroomgebied van de Schelde, of ook het "Scheldebekken". Dit betekent dat het onderzoeksgebied voor de hydrografie van de Schelde afhankelijk is.

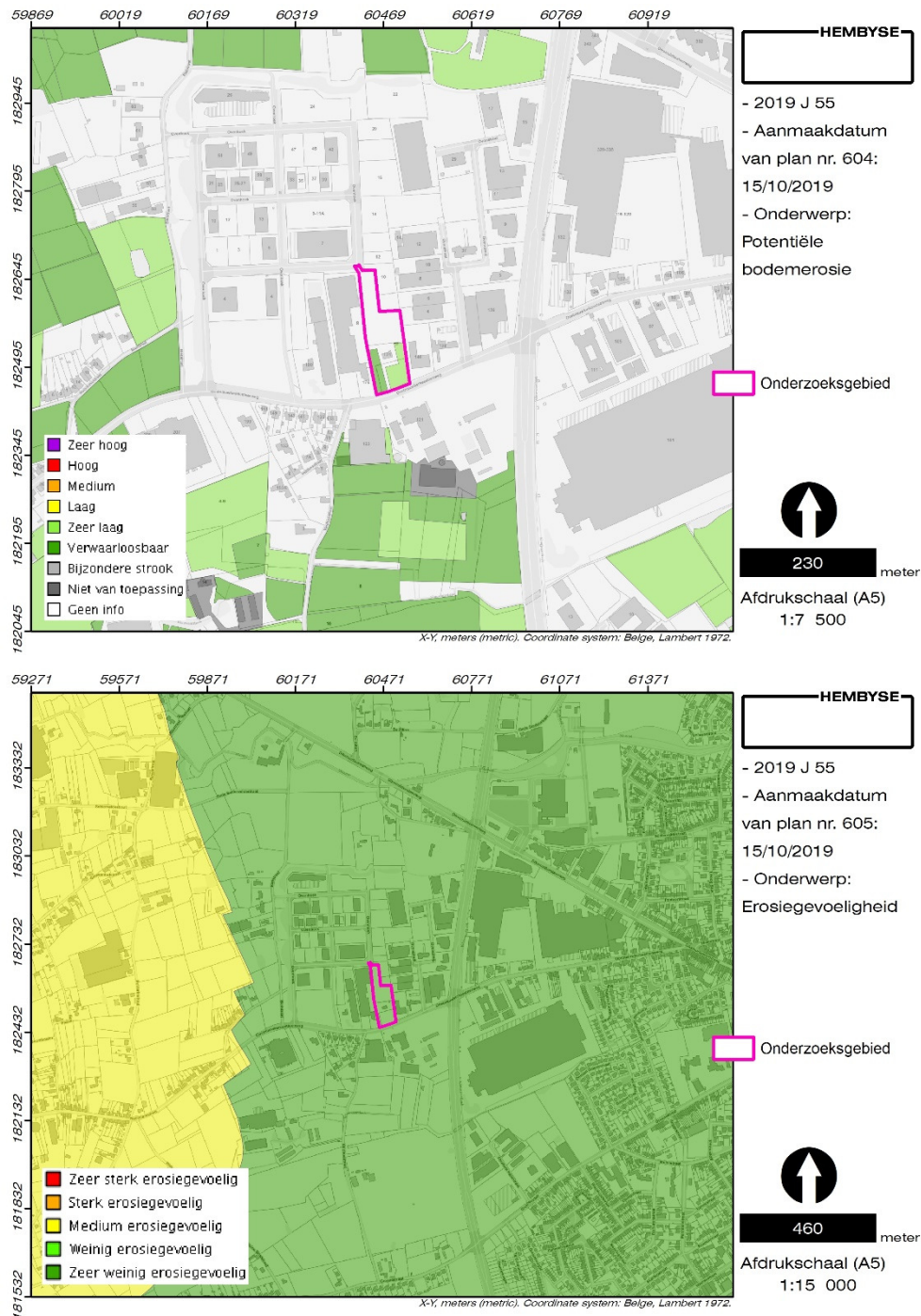
De ligging van het onderzoeksgebied, op een hogere en bijgevolg (over het algemeen) droge, locatie in het landschap, met uitzicht op de uitgestrekte Mandelvallei, is dus belangrijk in de inschatting van het archeologisch potentieel van de site.

Gelet op deze specifieke ligging kan het onderzoeken van de erosiegevoeligheid van het onderzoeksgebied een licht werpen op de mogelijke bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed.

1.2.3 Erosiegevoeligheid

De erosiegevoeligheid van een onderzoeksgebied is niet zelden een reflectie van de hydrografische situatie. De mate waarin een gebied erodeert kan ook gevolgen hebben voor de archeologische waarde van het gebied: wanneer een site zich in een sterk tot zeer sterk erosiegevoelig gebied bevindt, is algemeen gesteld de kans op bewaring kleiner, of is de kans op het beschadigen van dit archeologisch erfgoed groter. Anderzijds kunnen archeologische lagen door geërodeerde pakketten worden afgedekt, waarbij de kans op een goede bewaring over het algemeen verbetert (of beter wordt geacht). Om de erosiegevoeligheid van het onderzoeksgebied in te schatten kunnen zowel de Erosiegevoeligheidskaart voor Vlaanderen als de Potentiële bodemerosiekaart per perceel worden onderzocht.

De Erosiegevoeligheidskaart voor de Vlaamse Gemeenten geeft voor elke gemeente in Vlaanderen de gemiddelde gevoeligheid voor bodemerosie weer (de dato 2006). De kaart geeft dus op niveau van Vlaanderen een eerste indicatie van de locatie van erosiegevoelige gebieden. De kaart is een afgeleide van de potentiële bodemerosiekaart per perceel (de dato 2006). Op de meest recente versie van deze kaart (de dato 2018) is de potentiële erosie binnen het grootste deel van het onderzoeksgebied niet gekarteerd: het betreft immers een deel van de stadskern van Roeselare. Het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied, net als de meer rurale percelen in het westen, worden dan weer gekarteerd als zones waar de kans op erosie als zeer laag tot verwaarloosbaar wordt ingeschat.

Figuur 5. Situering van het onderzoeksgebied op de potentiële bodemerosiekaart per perceel en de veralgemeende bodemerosiegevoeligheidskaart.

Dit weerspiegelt zich in de bodemerosiegevoeligheidskaart waar het onderzoeksgebied gekarteerd staat als een zone met zeer weinig erosiegevoeligheid. Het onderzoeksgebied is niet fundamenteel veranderd sinds 2006, dus de kaart is nog steeds van toepassing.

Dit betekent dus dat er geen recente bodemerosie (andere dan antropogene ingrepen) moet worden verwacht, maar dit betekent ook dat de archeologische niveaus niet of nauwelijks door (een dunne laag) colluvium kunnen bedekt zijn en dus in theorie onbeschermde zijn.

De erosiekaarten bieden echter weinig aanvullende informatie over de eigenlijke bodemgesteldheid van het onderzoeksgebied. Het is dus onontbeerlijk om ook naar de aardkundige toestand van het onderzoeksgebied te kijken om de staat van de ondergrond te onderzoeken. Deze ondergrond heeft immers een enorme impact gehad op hoe de mens in het verleden de gronden heeft waargenomen en geïnterpreteerd.

2 Tussentijds besluit

Het onderzoeksgebied bevindt zich op een gunstig gelegen positie binnen het landschap, met name op een uitloper van de Midden-West-Vlaamse heuvelrug en met uitzicht op de uitgestrekte Mandelvallei.

Behalve de menselijke ingrepen (de uitbouw van een dorpskern en de bebouwing binnen het onderzoeksgebied) is de schade aan de bodem door erosie verwaarloosbaar, waardoor men vanuit de landschappelijke data kan uitgaan van een situatie waarbij de Holocene morfologie van het onderzoeksgebied relatief goed bewaard is. Het historisch (land)gebruik en de aardkundige data zullen verder moeten uitwijzen in welke zones van het onderzoeksgebied er al dan niet een kans is op een bewaring van archeologische sporen en structuren.

3 Bibliografie voor deel 6

Naslagwerken

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: *Roeselare* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13730> (geraadpleegd op 15 oktober 2019).

Antrop M., 2002. *Traditionele landschappen van het Vlaamse Gewest, Versie 6.1*, opgemaakt door de Vakgroep Geografie van de UGent.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/>

<https://cai.onroerenderfgoed.be/>

<http://uurl.kbr.be>

<https://www.cartesius.be/>

https://nl.wikipedia.org/wiki/Midden-West-Vlaamse_Heuvelrug

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 6

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied op de traditionele landschappenkaart.	2
Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied op het DHMVII, DTM 1m.....	4
Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied op het DHMVII, DTM 1m en hoogteprofiel met aanduiding van het onderzoeksgebied.	6
Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vlaamse Hydrografische Atlas en de van nature overstroombare gebieden.	7
Figuur 5. Situering van het onderzoeksgebied op de potentiële bodemerosiekaart per perceel en de veralgemeende bodemerosiegevoeligheidskaart.	9

ONDERZOEK:

Roeselare, Oostnieuwkerksesteenweg 176

ONDERDEEL

7

Assessment van aardkundige data

INHOUDSOPGAVE

1	Aardkundige situering	2
1.1	Vraagstelling	2
1.2	Geologie en sedimentologie van het onderzoeksgebied.....	2
1.2.1	Geologisch 3D-model.....	2
1.2.2	Sedimenten uit het Tertiair	3
1.2.3	Sedimenten uit het quartair	5
1.2.3.1	Veralgemeende Quartair geologische kaart	5
1.2.3.2	Quartair profieltypekaart.....	6
1.3	Bodemkundige situering	8
1.3.1	Bodemkaart van België	8
1.3.2	Drainageklasse	10
1.4	Controle van de data: boringen	11
1.4.1	Referentieprofielen (DOV)	11
1.4.2	Gekende boringen in de DOV	12
1.4.3	Controleboringen	13
2	Tussentijds besluit.....	16
3	Bibliografie voor deel 7	17
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 7	18

1 Aardkundige situering

1.1 Vraagstelling

De “aardkundige situering” van het onderzoeksgebied valt uiteen in twee verschillende onderdelen: enerzijds dient onderzocht te worden welke sedimenten binnen het onderzoeksgebied voorkomen en anderzijds welke bodemvormingsprocessen in deze sedimenten zijn opgetreden.

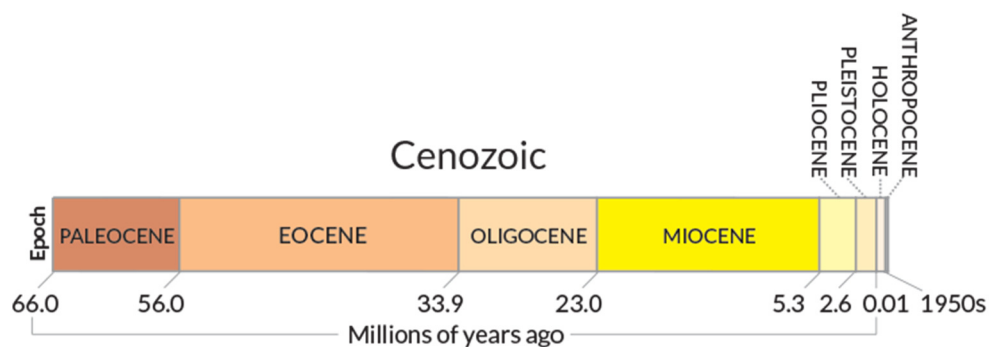
De vraagstelling voor dit deel van het onderzoek is dus:

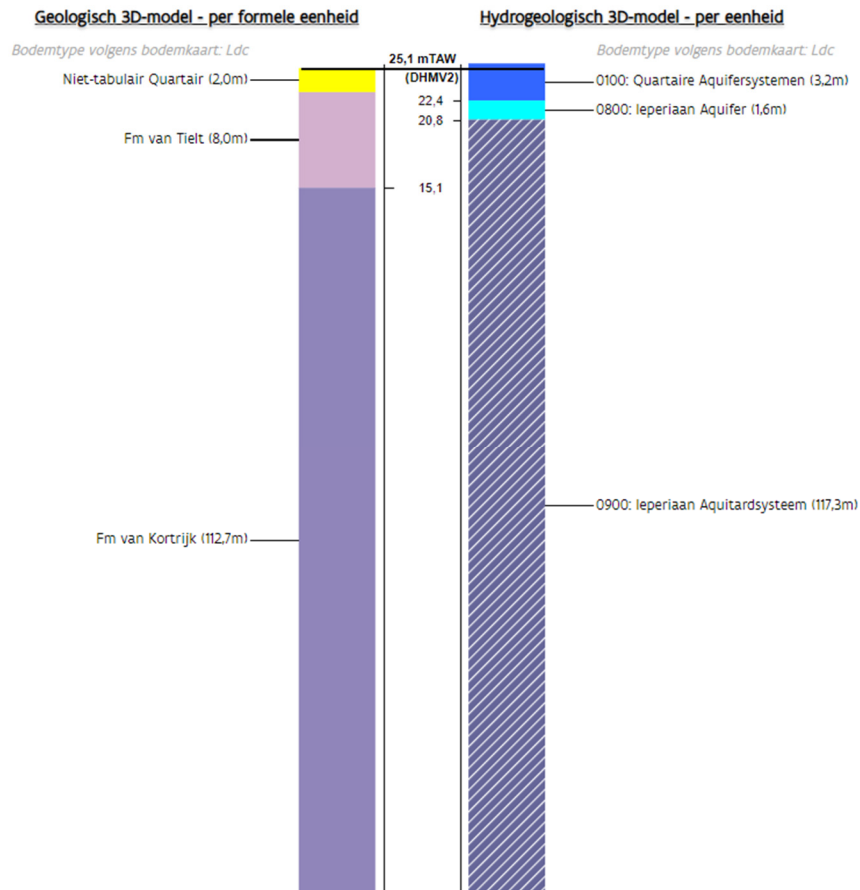
1. **Welke sedimenten bevinden er zich binnen het onderzoeksgebied en hoe zijn deze tot stand gekomen ? Welke impact hebben deze op het potentieel op archeologische sites ?**
2. **Welke bodemvormingsprocessen zijn er binnen deze sedimenten gebeurd en welke impact hebben deze op het potentieel op archeologische sites ?**

1.2 Geologie en sedimentologie van het onderzoeksgebied

1.2.1 Geologisch 3D-model

Het geologisch 3D-model, op basis van data uit de DOV, laat toe om een overzicht te verschaffen van de opeenvolging van sedimenten binnen het onderzoeksgebied en de geschatte dikte van deze pakketten van sedimenten.

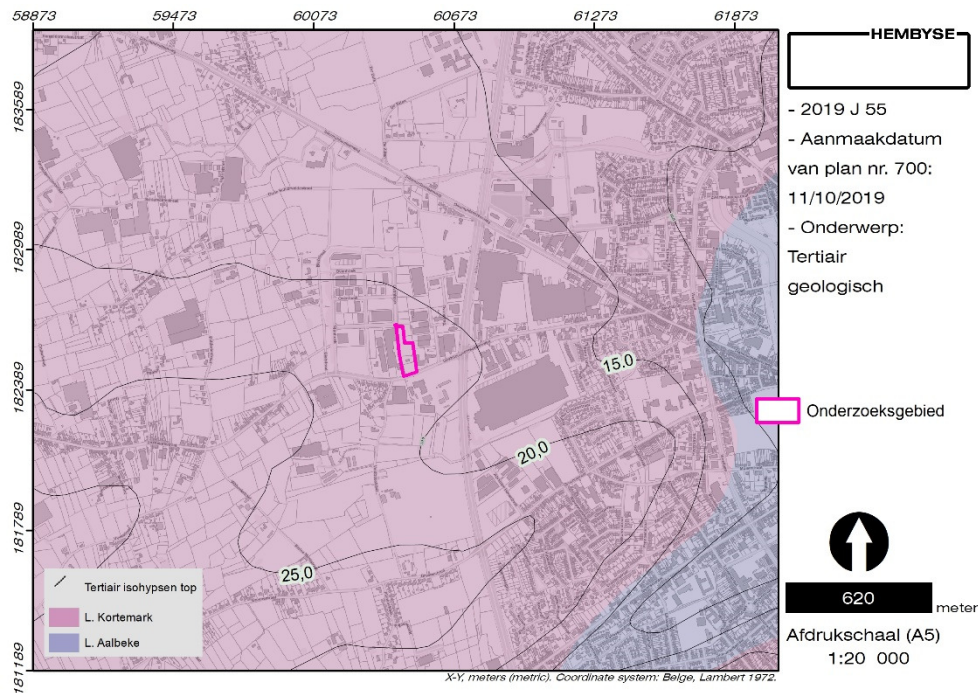
Figuur 1. Geologisch 3D-model van het onderzoeksgebied.

Volgens de DOV is er binnen het onderzoeksgebied een quartair sediment aanwezig met een dikte van slechts 2 meter. Hieronder bevinden zich de tertiaire sedimenten die werden afgezet tijdens het Vroeg-Eoceen (54,8 tot 49 miljoen jaar geleden). De samenstelling van deze sedimenten wordt hieronder uitgediept.

1.2.2 Sedimenten uit het Tertiair

De diepste lagen die in het onderzoeksgebied door de mens in het verleden konden worden aangesneden, zijn de tertiaire geologische eenheden in de ondergrond. Deze worden aangesneden bij het uitgraven van uitermate diepe structuren, zoals bijvoorbeeld waterputten en grachten (denk aan grachten van mottekastelen of forten). Deze lagen kunnen ook zijn aangesneden omwille van hun waarde als grondstof: in het geval van kleiafzettingen kunnen deze voor bijvoorbeeld baksteenproductie zijn aangewend.

De tertiaire (het geologische tijdvak van 66,0 tot 2,58 miljoen jaar geleden) gelaagdheden in de ondergrond van het projectgebied bestaan uit bodems van het zogenaamde Lid van Kortemark.

Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied op de tertiair geologische kaart (1/50.000).

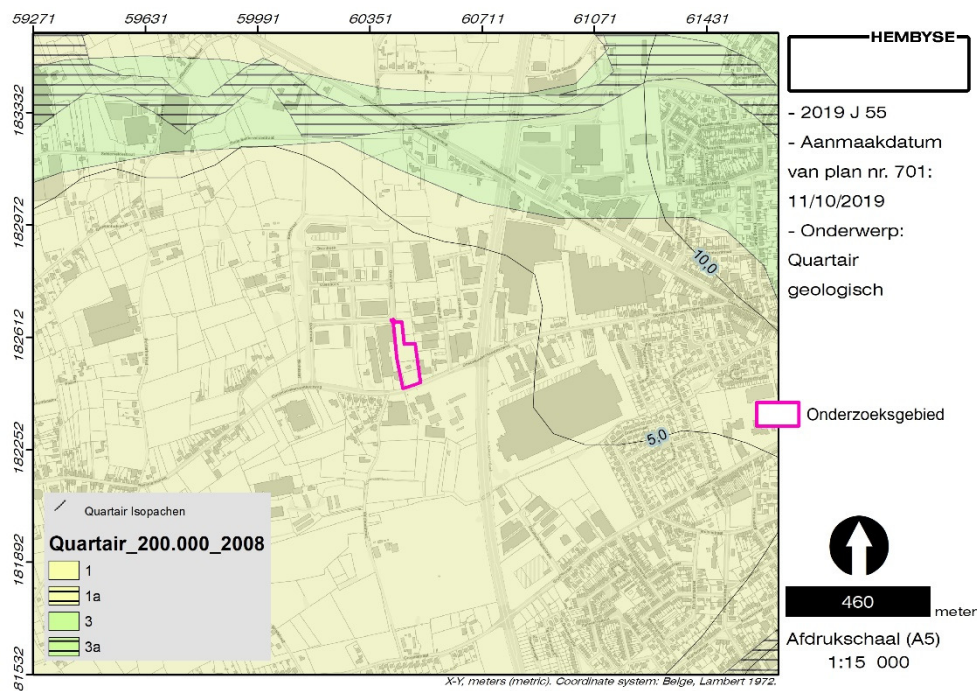
Het Lid van Kortemark is een deel van de Formatie van Tielt die zich kenmerkt door zeer fijne mariene siltige afzettingen die tijdens het Yperiaan (rond 54,8 miljoen jaar geleden tot circa 50 miljoen jaar geleden, in het Vroeg-Eoceen) op de toenmalige zeebodem zijn afgezet. Deze afzettingen kenmerken zich door grijze tot groengrijze (kleiige) silt met dunne banken zand en silt. Op basis van de isohypsen bevindt de top van deze gelaagdheid zich binnen het onderzoeksgebied op +21 meter ten opzichte van de TAW, wat neerkomt op circa 4,5 meter onder het huidige maaiveld.

Op het moment dat deze sedimenten werden afgezet was er überhaupt van de mens of van Roeselare nog geen sprake, maar de erfenis van deze oerzee heeft tot op vandaag zijn invloed. Deze tertiaire lagen zijn echter meestal afgedekt door quataire sedimenten maar zowel de tertiaire als de quataire gelaagdheden hebben de mens in het verleden en het gebruik van het land sterk beïnvloed.

1.2.3 Sedimenten uit het quartair

1.2.3.1 Veralgemeende Quartair geologische kaart

Op de quartair geologische kaart staan de bodemtypes weergegeven die afgezet zijn in het quartaire tijdvak (onderverdeeld in het Pleistoceen en het Holoceen, respectievelijk voor en na de laatste ijstijd), met name vanaf 2,58 miljoen jaar geleden tot op heden. Deze afzettingen zijn meestal vrij ondiep aan de oppervlakte aanwezig en zijn in grote mate bepalend voor menselijke activiteiten zoals landbouw, veeteelt, enzovoort.

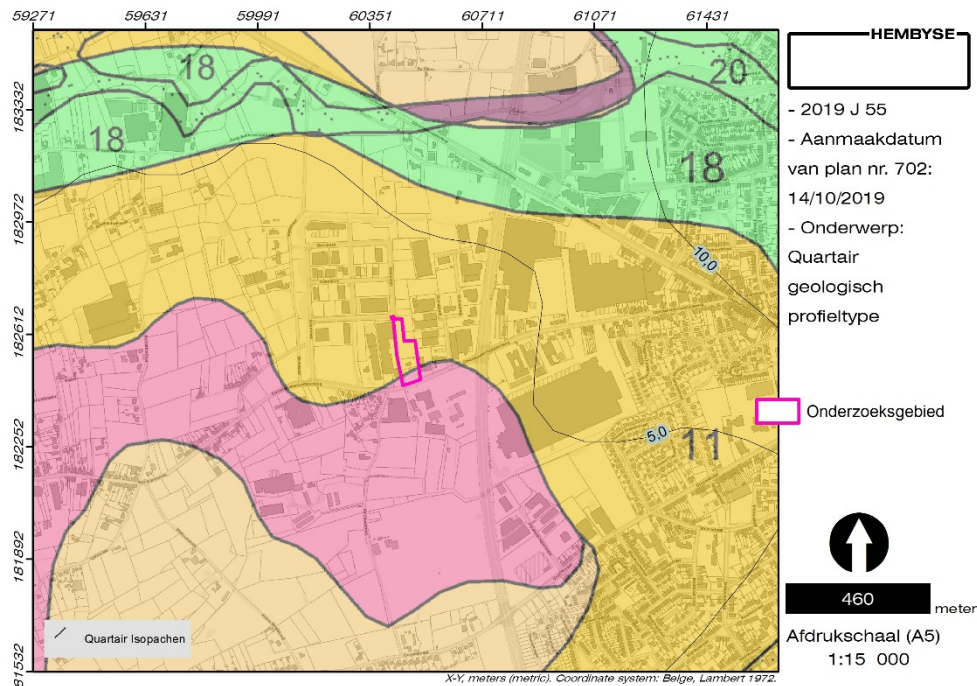
Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied op de quartair geologische kaart (1/200.000).

Het onderzoeksgebied staat ingekleurd als zijnde profieltype 1, wat overeenkomt met eolische afzettingen (zand tot silt) uit het Weichseliaan (laat-Pleistoceen), mogelijk vroeg-Holoceen. Concreet betekent dit dat de ondergrond is opgebouwd uit zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen en silt (of loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. Hier bovenop kunnen zich hellingsafzettingen uit het quartair bevinden.

Dit is een veralgemeende situatie en uitsluitel over de aan- of afwezigheid hiervan wordt geboden door de samengestelde quartair profieltypekaart te bekijken. Deze laat immers toe de quartaire data op een grotere schaal, en dus meer in detail, te lezen.

1.2.3.2 Quartair profieltypekaart

Op deze kaart bevindt het grootste deel van het onderzoeksgebied (terug te vinden op kaartblad 20) zich binnen het gekarteerde profieltype 11; het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied bevindt zich binnen profieltype 1.¹

Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied op de samengestelde quartair geologische profieltypekaart (1/50.000).

Profieltype 11 komt neer op continentale afzettingen uit het Weichseliaan waarin een tweedeling merkbaar is. Het onderste pakket wordt ook wel geïdentificeerd als het Lid van Haspengouw, dat bestaat uit alternerende eolische en hellingsafzettingen, herkenbaar als laagjes leem en zand, die onder glaciale en periglaciale omstandigheden zijn afgezet. Er is soms sprake van herwerkt tertiair materiaal.

Het bovenliggende pakket wordt geïdentificeerd als de Formatie van Gent van Pleistocene ouderdom, die niet te verwarren is met de Formatie van Gent van Eocene ouderdom (en dus tertiair) die heden de Formatie van Gentbrugge wordt genoemd. De Formatie van Gent betreft eolische sedimenten uit het boven-Weichseliaan die werden afgezet in een relatief vochtig klimaat, waardoor er sprake is van een alternerend complex van grof- en fijnkorrelige lagen. De mogelijkheid bestaat dat zich hierin hellingsafwaarts materiaal heeft afgezet waardoor er mogelijks sprake is van herwerkt tertiair materiaal. Het topfacies wordt gekenmerkt door meer homogene eolische afzettingen die werden afgezet in een droger klimaat. Dit beperkt de hellingsprocessen; secundaire verplaatsingen bestaan

¹ De Moor G., 1997. Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, Kaartblad 21 Tielt, Gent.

doorgaans enkel uit verstuingen. Hierdoor is er wel nog sprake van variaties in korrelgrootte waardoor er zowel zandige als meer lemige afzettingen kunnen worden waargenomen. De dikte van het pakket varieert van minder dan 2 meter tot circa 5 meter.

Ter hoogte van het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied is sprake van heel andere sedimenten. Profieltype 1 betreft in feite een voorts onbenoemde eenheid die alle leem- en zandleemafzettingen dunner dan 1,2 meter omvat die zowel eolisch als colluviaal van aard zijn. De eenheid is tevens chrono-stratigrafisch onbenoemd, wat betekent dat een exacte situering in de tijd niet mogelijk is. Deze eenheid rust op een tertiair facies dat doorgaans aan de top herwerkt is. Op basis van de isohypsen kan echter gesteld worden dat er sprake is van een pakket quartair sediment van ongeveer 5 meter, wat zou betekenen dat dit profieltype zich hoogstwaarschijnlijk hoger op de helling manifesteert, daar waar de top van het tertiair sediment zich eveneens hoger bevindt en de tertiaire sedimenten mogelijks dagzomen.

Samenvattend kan gesteld worden dat de gegevens van de quartair geologische profieltypekaart overeen komen met deze van de quartair geologische kaart, maar deze wel wat scherp stellen. De kaart met een grotere schaal toont immers aan dat er sprake is van eolische afzettingen uit het Weichseliaan, waarin zich hellingssedimenten hebben vermengd. Deze laatste kunnen mogelijks in oorsprong tertiair van aard zijn.

Hiermee kan de eerste onderzoeksvraag van dit hoofdstuk reeds worden beantwoord:

1. **Welke sedimenten bevinden er zich binnen het onderzoeksgebied en hoe zijn deze tot stand gekomen ? Welke impact hebben deze op het potentieel op archeologische sites ?**

Er is sprake van zandige tot zand-lemige sedimenten die gevormd zijn in periglaciale omstandigheden van de laatste ijstijd (Vroeg- en Midden-Weichseliaan). Het betreft lokaal stuifzand dat door gure ijswinden lokaal verplaatst werd. Hierdoor kan er in theorie sprake zijn van paleo-horizonten die sporen uit het Paleolithicum bevatten, maar het feit dat dit lokaal plaatsvindt, schept geen goede omstandigheden voor een bewaarde horizont. De beperkte dikte van het quartair sediment is bovendien geen goede indicator voor bewaarde horizonten van die ouderdom.

De bewaringsomstandigheden voor jongere sporen uit de steentijden, met name uit het Mesolithicum, zijn echter ook niet gunstig: er is immers geen sprake van Holocene afdekkende sedimenten die de natuurlijk ontstane bodems in dit sediment zouden kunnen afdekken. Hierdoor snijden de antropogene bodemhorizonten (zie verder) onmiddellijk door de Pleistocene sequentie.

1.3 Bodemkundige situering

1.3.1 Bodemkaart van België

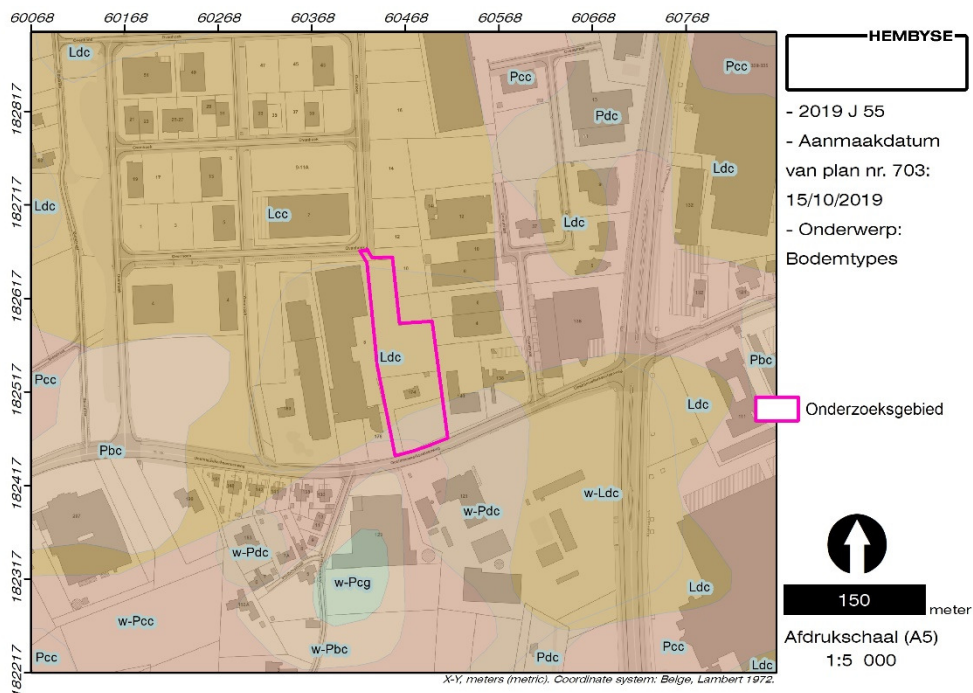
De menselijke activiteiten hebben zich sinds jaar en dag toegespitst op landbouw en veeteelt en in die optiek zijn de bodems in België -voornamelijk- geïnventariseerd naar de bodemtextuur en de vochtigheid, met het oog op een duidelijk beeld van waar welke gewassen geteeld kunnen worden. Bij de beschrijving² van de bodem wordt er in de bodemkunde in België en Nederland gebruik gemaakt van het A/B/C-horizontensysteem. Elke horizont is een apart en duidelijk te onderscheiden laag in de bodem.

- De O-horizont bevindt zich boven de A-horizont. Hij bestaat uit strooisel: dode maar nog onverteerde plantenresten. Dit is anders dan humus, dat bestaat uit grotendeels verteerde, niet meer herkenbare plantenresten. De strooisellaag komt vaak voor in bossen.
- De A-horizont is het organische of humeuze bovenste deel van de bodem. Humus is de organische rest van dode planten. Dit verrijkt de bodem met organische stoffen die als voedingsstoffen voor allerlei organismen dienen.
- De E-horizont vormt zich tussen de A en de B-horizont. Het staat voor “eluvatie” (uit het Latijn; betekent uitwassen), oftewel uitspoeling. Pas na langdurige uitspoeling zal de bovenliggende horizont zo verarmd zijn dat hij te herkennen is als een vaalgrijze uitspoelingslaag. Het moedermateriaal is volledig gebleekt in de E-horizont en is goed herkenbaar in een zogenaamde “podzolbodem”.
- De B-horizont is de inspoelingslaag. Dit is de horizont die als opvangkamer dient van stoffen die eerder zijn opgelost en hier weer neerslaan. Inspoeling vindt plaats als regenwater de opgeloste stoffen uit hogere lagen transporteert naar een lagere gelegen laag. Dit kunnen organische humusbestanddelen (Bh) zijn, maar ook ijzer (Bs) of lutum (Bt). Een stijgende beweging van opgeloste stoffen is ook mogelijk, bijvoorbeeld bij uitdroging van de bodem. De B-horizont kan ook betrekking hebben op een fysische verwerking van de bovenliggende horizont: een Bw-horizont heeft betrekking op een bioturbatie vanuit de A-horizont.
- De C-horizont is de onderste laag en vormt het originele moedermateriaal waarin de bodem zich ontwikkeld heeft. Hiervoor worden de termen “moederbodem”, “onverstoord moedermateriaal” “onverweerd moedermateriaal” en (vulg.) “de vaste bodem” door elkaar gebruikt. In de Vlaamse archeologie wordt de term “moederbodem” nog veel gebruikt, in dit dossier wordt de term “onverweerd moedermateriaal” gebruikt. Deze horizont kenmerkt zich doordat de bodemvorming nog niet tot deze diepte is doorgedrongen. De C-horizont kan bestaan uit veen, zand, leem, silt of klei.

²Ontleend aan www.geologievannederland.nl.

- In sommige gevallen raken bodems begraven onder stuifzanden of andere sedimenten. Vaak vindt er in het sediment nieuwe bodemvorming plaats. De oude bodemvorming is dan niet meer actief. In dat geval spreken we van “paleo-bodems”.

Binnen het huidige onderzoeksgebied worden vier bodemtypes gekarteerd, met name (van noord naar zuid) Lcc, Ldc, w-Pdc en w-Pcc (de kleurschakeringen op de bodemkaart zijn hierin vrij subtiel, nvdr.). In realiteit komt dit neer op twee verschillende bodemtypes die elk afzonderlijk kunnen opgedeeld worden op basis van hun drainageklasse.

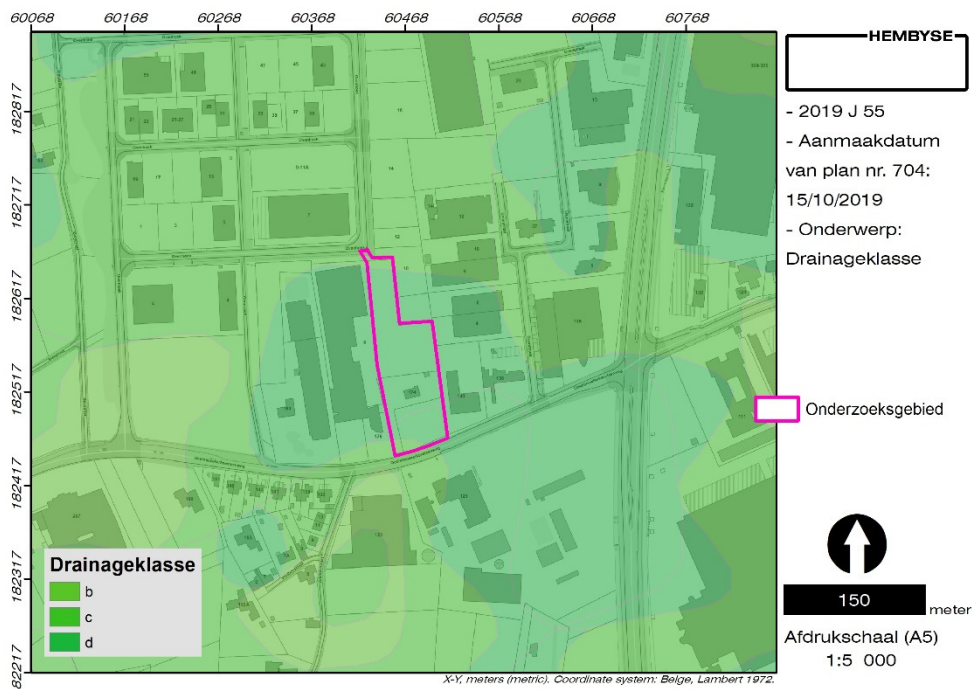
Figuur 5. Situering van het onderzoeksgebied op de bodemkaart.

In het grootste deel van het onderzoeksgebied is sprake van bodemtypes Lcc en Ldc, wat overeenkomt met een zandleembodem met een sterk gevlekte of verbrokkelde textuur B-horizont.

In het zuidelijk deel van het onderzoeksgebied is sprake van een eerder licht zandleembodem, weliswaar eveneens met een sterk gevlekte of verbrokkelde textuur B-horizont. Deze bodems worden gekenmerkt door de aanwezigheid van klei op geringe of matige diepte.

1.3.2 Drainageklasse

Een aanvullende dataset die uit de bodemkaart kan worden gegenereerd, is een kaart van de drainageklassen binnen het onderzoeksgebied. Samen met de bodemsamenstelling geeft dit een beeld van de infiltratiegevoeligheid van de bodem (waar het infiltreren van hemelwater-verzamelaar voor regen, sneeuw en hagel- wel of niet mogelijk is). De infiltratiegevoeligheid heeft een grote impact op de bodemvorming, maar ook op de menselijke waarneming van de bruikbaarheid van de bodem. In mensentaal betekent dit dat de kaart aangeeft welke bodems (te) nat en welke (te) droog zijn. Op bodems die slecht infiltreren, zijn menselijke activiteiten doorgaans moeilijker, of laten deze weinig archeologische sporen na (behalve in uitzonderlijke gevallen).

Figuur 6. Aanduiding van de drainageklasse binnen het onderzoeksgebied.

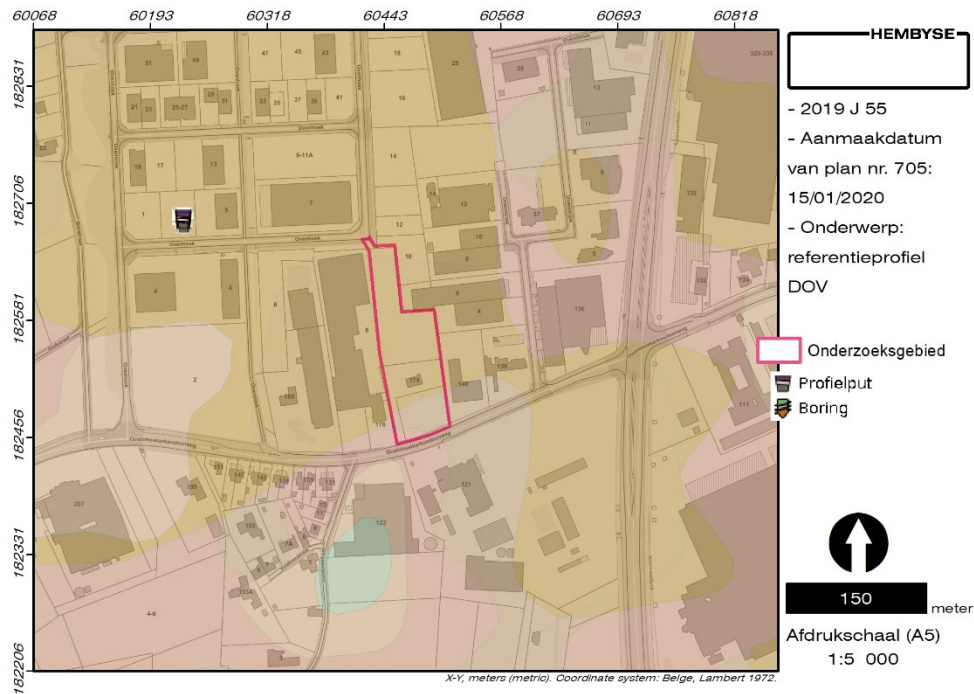
Het grootste deel van het onderzoeksgebied staat gekarteerd als drainageklasse d, wat neerkomt op natte, gleyige bodems waarbij diepe infiltratievoorzieningen moeilijk te realiseren zijn. Enkel het meest noordelijk gelegen deel en de zuidwestelijke hoek van het onderzoeksgebied worden gekarteerd als drainageklasse c, wat neerkomt op vrij droge, maar zwak gleyige bodems. Beide drainageklassen wijzen dus op een vrij natte bodem, waarin het grondwater in feite te hoog staat en waarbij zonder een intensief beheer van oppervlakte- en grondwater het grootste deel van het onderzoeksgebied weinig aantrekkelijk is voor menselijke activiteiten.

Op basis van boringen die in het verleden in de nabijheid gezet zijn, kan nagegaan worden of de hier vooropgestelde verwachting klopt, dan wel moet bijgesteld worden.

1.4 Controle van de data: boringen

1.4.1 Referentieprofielen (DOV)

Binnen het onderzoeksgebied zelf zijn nog geen referentieprofielen opgenomen in de Databank Ondergrond Vlaanderen. Ten noordwesten van het onderzoeksgebied bevindt zich wel een geregistreerd bodemprofiel, dat relevant kan zijn voor het onderzoeksgebied aan de Oostnieuwkerksesteenweg, aangezien het zich in hetzelfde bodemtype (Lcc) bevindt als het grootste deel van het onderzoeksgebied.

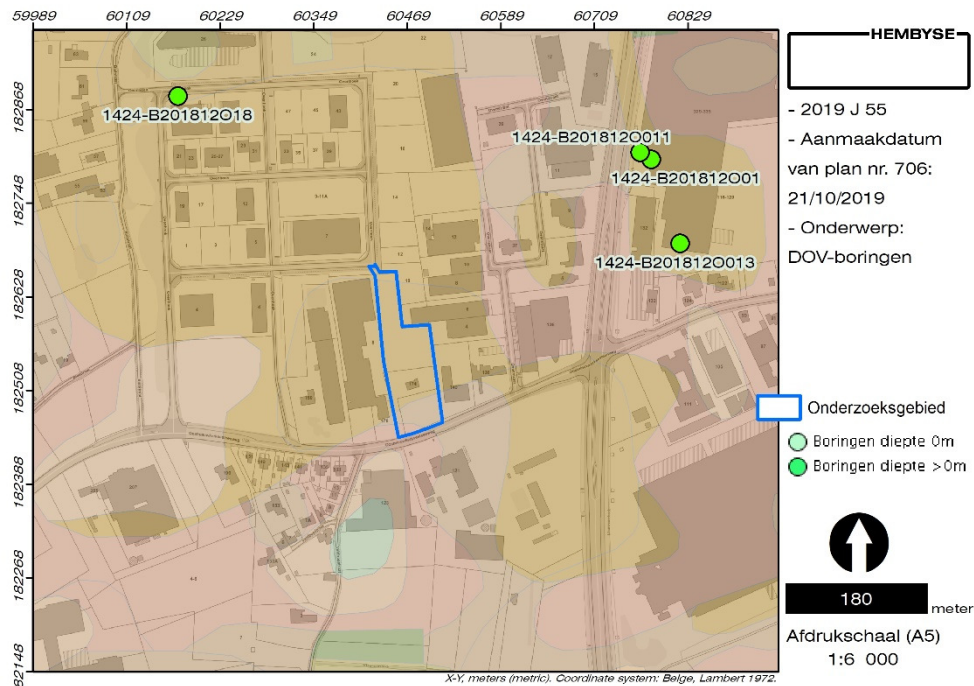

Figuur 7. Situering van referentieprofielen uit de DOV in de omgeving van het onderzoeksgebied ten opzichte van de bodemkaart.

Het bodemprofiel “STARC-3” werd geplaatst in 2013 in het kader van een landschappelijk bodemonderzoek middels profielputten. Er is sprake van een zandbodem met een kleiaanrijkingshorizont (Bt) die zich manifesteert in brede, bruine banden die onderbroken worden door bioturbatie enerzijds en een wit barstenpatroon anderzijds. Dit laatste kan in verband wijst op een cryoturbatiefenomeen waaraan de bodem onderworpen werd tijdens ijstijden. De natuurlijke bodem (C-horizont) manifesteert zich als een groen zandig substraat. Mogelijks betreft het hier reeds de zandige sedimenten van het tertiaire Lid van Kortemark.

1.4.2 Gekende boringen in de DOV³

In de nabijheid van het onderzoeksgebied zijn reeds enkele boringen uitgevoerd, zij het niet met archeologische doeleinden in gedachten. Het zijn eerder sonderingen voor het bepalen van draagkracht of samendrukbaarheid.

Figuur 8. Situering van DOV-boringen ten opzichte van het onderzoeksgebied.

Er bevinden zich slechts vier gekarteerde boringen en/of sonderingen in de onmiddellijke nabijheid van het onderzoeksgebied die enige informatie met betrekking tot de te verwachten bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied kunnen opleveren. In de boringen ten noordoosten van het onderzoeksgebied is sprake van een pakket steenslag met een dikte van 1 meter. Hieronder bevinden zich de quartaire sedimenten die zich manifesteren als een gele tot bruine klei die op een dieper niveau overgaat op een meer lemige fractie.

Ter hoogte van de boring ten noorden van het onderzoeksgebied is sprake van een erg vergelijkbare bodemopbouw, met dat verschil dat de lemige fractie hier bovenaan gelegen is en de kleilige sedimenten het onderste pakket van het uitgevoerde boorprofiel vormen.

Samenvattend kan gesteld worden dat de gegevens uit de DOV-boringen nauwelijks aanvullende informatie aanleveren met betrekking tot de te verwachten bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied, maar dat ze wel overeenkomen met de dataset die verkregen werd uit de tertiair en quartair geologische kaarten,

³ www.dov.be

waardoor de werkelijkheid alsnog overeen lijkt te komen met de theoretische benadering. Bijgevolg kan besloten worden dat er binnen het onderzoeksgebied mogelijks sprake is van enkele meters lemige sedimenten -met klei op geringe diepte- die sterk onderhevig zijn (geweest) aan menselijke ingrepen (landbewerking, maar ook bebouwing en verharding), zoals het hoogteprofiel reeds aangaf. Bijgevolg werden op 18 oktober 2019 enkele controleboringen geplaatst om de gaafheid van de bodem te controleren.

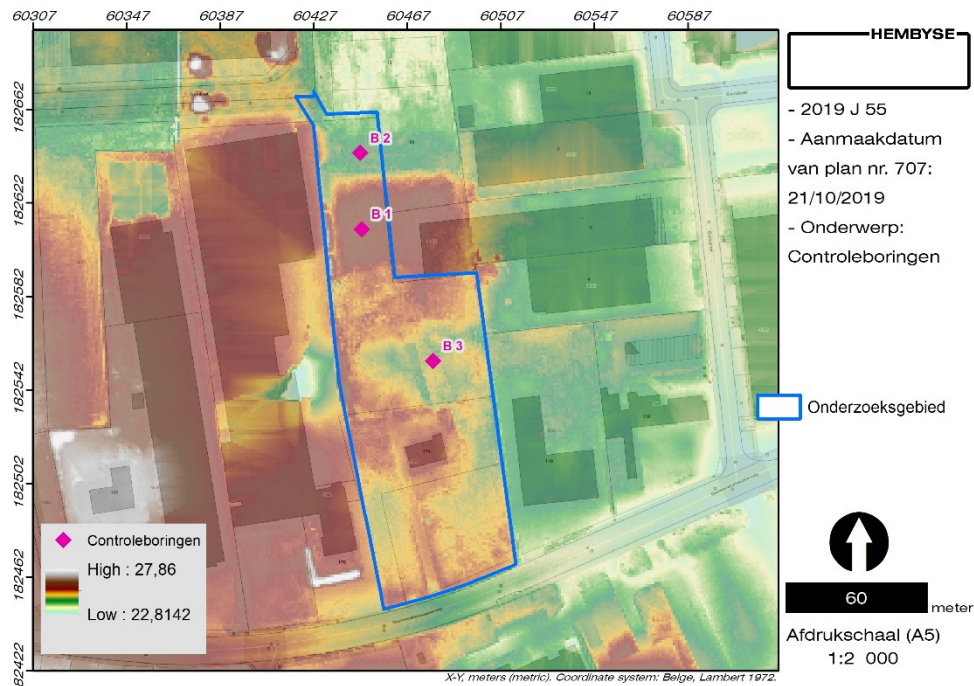
1.4.3 Controleboringen

Volgend op het plaatsbezoek werden drie controleboringen uitgevoerd: één in de zone van de afgebroken gebouwen ten noorden van het bestaande woonhuis, en twee boringen in het akkerland ten noorden hiervan. In het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied werden geen controleboringen uitgevoerd aangezien hier geen (verstorende) bodemingrepen gekend zijn, andere dan landbouw.

De controleboringen zijn meer uitvoering beschreven dan volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 noodzakelijk is; dit heeft een kwalitatief product tot doel. Voor de foto's en de boorkolommen wordt verwezen naar de bijlagen. Het doel van de controleboringen is echter een inzicht te verkrijgen in mogelijk aanwezige verstoringen in de ondergrond en de dikte van de bouwvoor. Er werd dus tot een beperkte diepte (indien mogelijk- tot er zekerheid was dat het "moedermateriaal"⁴ was aangesneden) geboord. De controleboringen vervangen geen landschappelijke boringen en indien uit de aardkundige data (cf. supra) blijkt dat er kans is op het aantreffen van afgedekte paleo-horizonten, dient dit middels een landschappelijk bodemonderzoek te worden onderzocht.

Het doel van de controleboringen binnen het huidig onderzoeksgebied was een inzicht te verkrijgen in de dikte van de teelaarde en een inzicht te verkrijgen in de verstoringsgraad van de afbraak van de hoevegebouwen (zoals herkend op het historisch kaartenmateriaal en de luchtfoto's).

⁴ Het "moedermateriaal" wordt beschouwd als dit deel van de bodem dat geen directe antropogene invloeden heeft ondergaan. Dit verschilt echter sterk van bodem tot bodem.

Figuur 9. Situering van de controleboringen binnen het onderzoeksgebied.

Boringen 1 en 2 vertonen een erg vergelijkbare bodemopbouw waarbij sprake is van een vrij dikke Ap-horizont die zich manifesteert als een pakket donkerbruin lemig zand met inclusies van baksteengruis. Hieronder bevond zich een beige-grijze verweringshorizont (Bw of Bt) die eveneens gekenmerkt was door een lemig zand. De natuurlijke bodem (C) werd aangeboord op een diepte van respectievelijk 60 en 75 centimeter onder het maaiveld waarbij sprake is van een beige lemig zand met gleyverschijnselen vanaf circa 95cm.

14

Figuur 10. Terreinopname van Boring 1.

Bij boring 2 werd op deze diepte een pakket lichtgroen meer kleiig zand aangeboord, wat overeenkomt met de kleiige sedimenten die ook in de DOV-boringen werden aangetroffen.

Figuur 11. Terreinopname van Boring 2.

Boring 3 kenmerkte zich dan weer door de aanwezigheid van een dik pakket vergraven lemig zand met heel wat puinmateriaal in de bijmenging. Op een diepte van 85cm onder het maaiveld bevond zich de natuurlijke bodem die zich kenmerkte door een zelfde beige-grijs lemig zand als in de overige boringen op het terrein. De overgang tussen de verstoorde sedimenten (OT) en deze C-horizont was zeer scherp en wijst dus op de afwezigheid van een natuurlijke bodemopbouw in deze zone van het terrein.

Figuur 12. Terreinopname van Boring 3.

2 Tussentijds besluit

De gekarteerde bodemopbouw binnen het projectgebied getuigt van een vrij gunstige situatie in het landschap waarbij sprake is van ongunstige omstandigheden tijdens het Pleistoceen, waarin bewoning niet mogelijk was. Er is sprake van lokaal herwerkt (tertiair, maar ook quartair) sediment, waardoor de kans reëel is dat de paleo-horizonten waarin deze bewoning zich zou kunnen manifesteren, niet meer in situ bewaard zijn. Daarenboven werden deze laat-Pleistocene afzettingen niet meer met een (beschermend) Holocene pakket afgedekt, waardoor de antropogene bodemhorizonten (de ploegvoor) rechtstreeks door de Pleistocene sedimenten snijden en de gevormde natuurlijke (Holocene) bodem hierin reeds lang hebben verstoord.

Dit blijkt uit het feit dat het onderzoeksgebied in sterke mate onderhevig geweest aan menselijke ingrepen, die eerder beperkt blijven in het zuidelijke en noordelijke deel van het onderzoeksgebied (landbouw), maar van veel meer ingrijpende aard zijn in het centraal gelegen deel van het terrein waar er sprake is van verschillende bouw- en afbraakfasen. Zo werd een bodemverstoring van tenminste 80cm diep vastgesteld ter hoogte van de heden verdwenen 18^e-eeuwse hoeve die zich net ten noorden van het huidige woonhuis bevond. Mogelijks kennen de bouwzones ten westen en ten noordwesten van het woonhuis een vergelijkbare bodemverstoring. Daarnaast dient ook rekening gehouden te worden met aan de bewoning gerelateerde structuren zoals waterputten en meer recente nutsleidingen en septieken.

16

Deze bewoningshistoriek wordt verder uitgediept in het assessment van de historische en archeologische data voor het onderzoeksgebied.

Algemeen kan worden besloten dat:

- Er geen afgedekte paleo-horizonten binnen het projectgebied aanwezig zijn: de antropogene horizonten liggen immers rechtstreeks op de Pleistocene sedimenten. Er zijn bijgevolg geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van steentijdartefactensites (Pleistoceen en/of Holocene).
- Er sprake is van een aanzienlijke antropogene grondaanvulling op de bodemopbouw binnen het volledige projectgebied, waardoor de kans op het aantreffen van sporensites bepaald wordt door de juiste aard van deze antropogene grondaanvulling.

3 Bibliografie voor deel 7

Naslagwerken

Borremans M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Academia Press, Gent.

De Moor G., 1997. *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, Kaartblad 21 Tielt*, Gent.

Matthijs J., 2002. *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 27-28-36, Proven-leper-Ploegsteert*, Geological Service Company bvba.

Sys C., 1973. *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Anzegem 84W*, Centrum voor Bodemkartering, Brussel.

Van Ranst E. & Sys C., 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Universiteit Gent, Gent.

Van Zijverden W. & De Moor J., 2014. *Het groot profielenboek; Fysische geografie voor archeologen*, Leiden.

VMM, 2008. *Grondwater in Vlaanderen: het Centraal Vlaams Systeem*, Vlaamse Milieumaatschappij, Aalst.

17

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

www.geologievannederland.nl

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 7

Figuur 1. Geologisch 3D-model van het onderzoeksgebied.	3
Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied op de tertiair geologische kaart (1/50.000).	4
Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied op de quartair geologische kaart (1/200.000).	5
Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied op de samengestelde quartair geologische profieltypekaart (1/50.000).	6
Figuur 5. Situering van het onderzoeksgebied op de bodemkaart.	9
Figuur 6. Aanduiding van de drainageklasse binnen het onderzoeksgebied.	10
Figuur 7. Situering van referentieprofielen uit de DOV in de omgeving van het onderzoeksgebied ten opzichte van de bodemkaart.	11
Figuur 8. Situering van DOV-boringen ten opzichte van het onderzoeksgebied. ..	12
Figuur 9. Situering van de controleboringen binnen het onderzoeksgebied.	14
Figuur 10. Terreinopname van Boring 1.	14
Figuur 11. Terreinopname van Boring 2.	15
Figuur 12. Terreinopname van Boring 3.	15

ONDERZOEK:

Roeselare, Oostnieuwkerksesteenweg 176

ONDERDEEL

8

Assessment van historische data

INHOUDSOPGAVE

1	Historische beschrijving van het onderzochte gebied en zijn omgeving	2
1.1	Algemene historische situering.....	2
1.2	Evolutie van het gebied op basis van kaarten en luchtfoto's.....	5
1.2.1	Atlas van Ferraris (1777)	5
1.2.2	Vandermaelen kaarten (1846-1854).....	7
1.2.3	Atlas der Buurtwegen (1840)	8
1.2.4	Popp-kaarten (1830 – 1842)	9
1.2.5	Topografische kaart NGI, 1873.....	10
1.2.6	Trench Map uit januari 1918.....	11
1.2.7	Topografische kaart NGI, 1969.....	13
1.2.8	Orthofoto uit 1979-1990	14
1.2.9	Orthofoto uit 2013.....	15
1.2.10	Orthofoto uit 2014.....	16
1.2.11	Orthofoto uit 2018.....	17
2	Tussentijds besluit.....	18
3	Bibliografie voor deel 8.....	19
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 8.....	20

1 Historische beschrijving van het onderzochte gebied en zijn omgeving

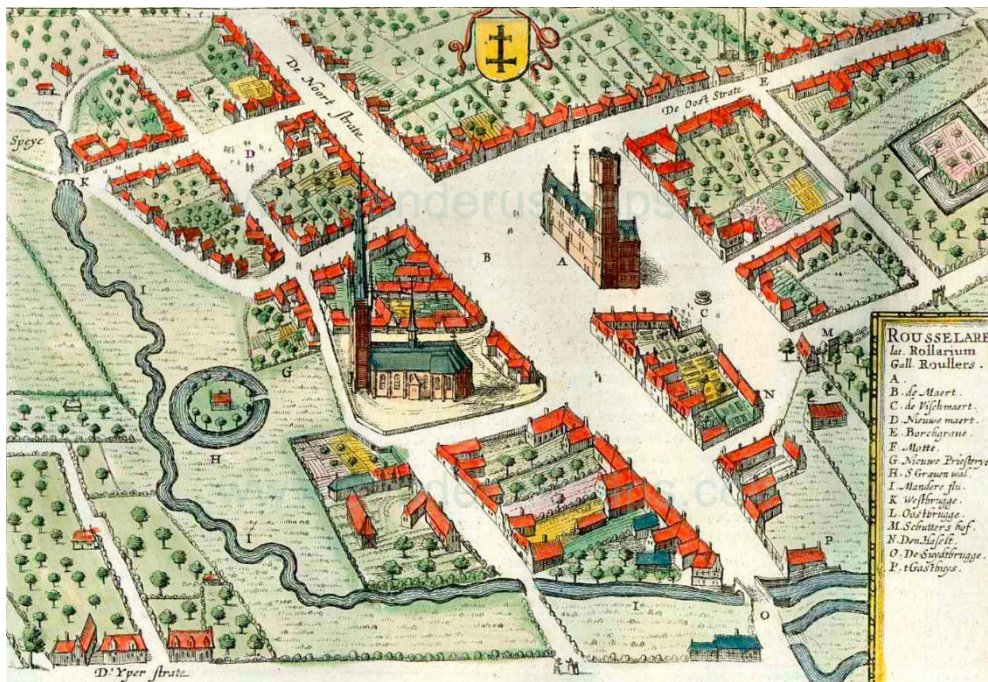
1.1 Algemene historische situering

Het onderzoeksgebied bevindt zich ten westen van de huidige kernstadbebouwing van de stad Roeselare, maar dit was niet altijd zo. Roeselare zelf is gegroeid vanuit de ligging aan de rivier de Mandel, waarbij er reeds vroeg in de geschiedenis sporen zijn van bewoning¹, zowel uit de steentijden als uit de Romeinse periode. Door de intense bebouwing is het archeologische beeld van de stad echter relatief diffuus. De nederzetting komt vanaf 821 in de geschiedenis voor als een grondgebied dat aan de Sint-Pietersabdij wordt geschonken, toen heette het “Roslar”². Er zijn twee delen in dit toponiem te herkennen: “ros” en “lare”, waarbij het tweede deel een suffix is dat wijst op een bebost gebied. Waar het eerste deel “ros” naartoe verwijst, is niet duidelijk. Het zou verwijzen naar “roes” = “riet” en zou net als “Ruisselede” en “Ruisbroek” naar de Germaanse woorden “rus”, “roes” en “ruskjon” voor riet of biezen kunnen worden teruggebracht. Waar deze Germaanse woorden echter te boek staan, is niet duidelijk en er moet worden besloten dat de oorsprong van het toponiem Roeselare in de vroege Middeleeuwen ligt, maar dat de betekenis ervan in de loop der eeuwen verloren is gegaan.

Een eeuw nadat het gebied in handen komt van de Sint-Pietersabdij wordt er ook overgegaan tot het versterken van de nederzetting tegen rooftochten van piraten uit Scandinavië, ook bekend als “de Vikingen”. Vermoedelijk betreft het de zogenaamde ‘s Gravenwal, een versterkte woning op een omwalde terp die zich ten westen van de -toen nog- dorpskern bevond.

¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Roeselare [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13730> (geraadpleegd op 11 oktober 2019).

² <http://bouwstoffen.kantl.be/tw/query/?find=roeselare&field=lem>

Figuur 1. De stad Roeselare in de *Flandria Illustrata* van A. Sanderus (1652) met de 's Gravenwal in het westen.³

Er wordt ook een wekelijkse markt toegestaan en in de 13^e eeuw krijgt Roeselare stadsrechten toegewezen. Dit is het startsein voor een gestage uitbreiding van de stad, met onder andere de bouw van het Sint-Jansgasthuis en de oprichting van een hal met belfort op de Grote Markt. Net als veel steden in die tijd is de Heerlijkheid van Roeselare opgedeeld in het “Roeselare-Binnen” of “Schependom” en het “Roeselare-Buiten”. Het huidige onderzoeksgebied aan de Oostnieuwkerksesteenweg bevindt zich in dit laatste deel en zal pas in de 20^e eeuw worden opgenomen in het stedelijk weefsel (zie verder).

Vanaf de 14^e eeuw wordt Roeselare een centrum voor handel, nijverheid en ambacht, met de Mandel als slagader. De economie van de stad draait vooral rond vlas en linnen.

Roeselare wordt meegezogen in de industriële revolutie van de 19^e eeuw: er worden fabrieken en de bijbehorende infrastructuur gebouwd, maar ook spaarbekkens, kanalen en spoorlijnen. In 1868 wordt de Oostnieuwkerksesteenweg⁴ aangelegd die de stad Roeselare in het oosten verbindt met Oostnieuwkerke in het westen. De straat kenmerkt zich door lintbebouwing enerzijds, en veel economische bedrijvigheid anderzijds.

Bij het begin van de Eerste Wereldoorlog wordt ook Roeselare door de maalstroom van de oorlog geraakt. In 1914 is het kanaal immers het toneel van gevechten

³ <https://www.sanderusmaps.com/>

⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Oostnieuwkerksesteenweg [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/1402> (geraadpleegd op 16 oktober 2019).

tussen Duitse en Franse eenheden.⁵ De Duitse eenheden rukken over Izegem op richting Roeselare, waar terugtrekkende Franse eenheden zich hebben verschanst. Zij proberen tijd te winnen en beschieten de Duitsers met artillerie en geweervuur. De Duitsers grijpen dit aan als excuus om zich beestachtig uit te leven op de kwetsbare burgerbevolking en slaan aan het plunderen en het moorden. Deze 19^e augustus 1914 staat in de streek bekend als “Schuwe Maandag”.⁶ De Duitse troepen hebben de zuidelijke kaai bezet, de Fransen de noordelijke.

Roeselare doorstond daarna de moeilijke jaren van de Duitse bezetting en leefde in de schaduw van de zware gevechten die aan de Ieperboog (minder dan 8 kilometer ver) werden uitgevochten. De stad bevindt zich in het Duitse “Etappengebied”, met aan de westelijke stadsgrens de “Flandern Stellung”. Ondanks de nabijheid van het front blijven de verwoestingen eerder beperkt en dit tot juli 1917, wanneer de Britten een offensief inzetten.

Uiteindelijk wordt de stad door de Fransen op 14 oktober 1918 bevrijd: de schade aan de stad is aanzienlijk en het bevolkingsaantal is drastisch geminderd. Vanaf juli 1919 worden noodwoningen gebouwd om de terugkerende bevolking onderdak te verlenen. Tevens wordt een plan uitgetekend voor de heropbouw van de stad. Het plan voorziet onder andere een stadsring, een fabriekskwartier en arbeiderswijken. Na deze wederopbouw volgt een verdere demografische en economische expansie van Roeselare en de ruimere omgeving.

Wanneer op het einde van de jaren 1930 een nieuwe oorlog dreigt, worden op het grondgebied van Roeselare verschillende schuilkelders gebouwd. Maar hoewel de Duitsers de stad tijdens de Tweede Wereldoorlog opnieuw bezetten, blijft de stad deze keer gespaard van het oorlogsgeweld. Op 7-8 september 1944 wordt de stad opnieuw bevrijd, dit keer door de Eerste Poolse Pantserdivisie.

Hierna volgt een enorme expansie van de omringende gemeenten en dus een noodgedwongen uitbouw van de Roeselaarse infrastructuur, met onder andere het verbreden van het kanaal en de ontsluiting van de stad door middel van de Grote Ring.

Deze beknopte en algemene historische situering van het onderzoeksgebied binnen de uitdijende stad Roeselare geeft aan dat er al ten minste sinds de vroege Middeleeuwen sprake is van bewoning. Op basis van een overzicht van historisch kaartenmateriaal zal getracht worden om af te dalen in de historiek van het onderzoeksgebied in de afgelopen 400 jaar.

⁵ <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/14-18/1.2108801>

⁶ Wydooghe B., s.d.

1.2 Evolutie van het gebied op basis van kaarten en luchtfoto's

Om de archeologische waarde van het onderzoeksgebied in te schatten wordt in onderstaand hoofdstuk historisch kaartenmateriaal onderzocht. Het oudste kaartenmateriaal waarop het onderzoeksgebied herkenbaar gekarteerd is, dateert uit het midden van de 17^e eeuw.

1.2.1 Atlas van Ferraris (1777)

Deze kaart kwam tot stand in opdracht van keizerin Maria-Theresia en keizer Jozef II. Onder leiding van generaal Joseph-Jean François graaf de Ferraris werden de Oostenrijkse Nederlanden voor het eerst systematisch en grootschalig gekarteerd. De kaart biedt een blik op de 18^e-eeuwse stadskern van Roeselare, die toen nog vrij beperkt in omvang was. Dit betekent bijgevolg dat het onderzoeksgebied langsheen de Oostnieuwkerksesteenweg een heel eind van de stad vandaan lag, in de rurale gebieden rondom de stad waarin slechts sporadisch bewoning terug te vinden is.

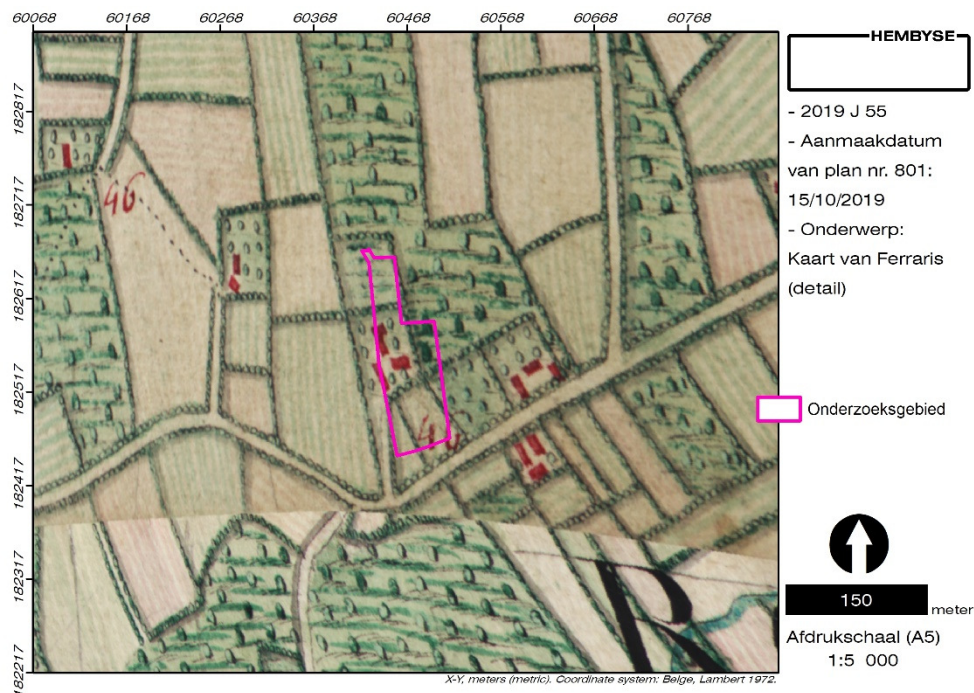

Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Ferraris.⁷

Wanneer het onderzoeksgebied meer in detail bekeken wordt, dan wordt duidelijk dat er reeds bewoning aanwezig is. Er is sprake van drie losstaande hoevegebouwen die min of meer geconcentreerd staan in het centrale deel van het onderzoeksgebied. De percelen ten zuiden van deze gebouwen worden gekarteerd

⁷ <http://www.geopunt.be/>

als landbouwgronden die zich langsheen de Oostnieuwkerksesteenweg bevinden: er is immers een lichte verschuiving van het kaartenmateriaal. Het perceel ten noorden van de hoevegebouwen wordt gekarteerd als grasweiden. De verschillende percelen worden van elkaar gescheiden middels hagen. De percelen ten noorden en ten noordwesten van het onderzoeksgebied worden gekarteerd als een loofbos; hoogstwaarschijnlijk bevindt dit bos zich buiten het onderzoeksgebied. Aan de westelijke grens van het onderzoeksgebied tot slot lijkt een landwegel vanuit de Oostnieuwkerksesteenweg in noordelijke richting te lopen. Het betreft vermoedelijk de toegangsweg naar het hoevecomplex.

6

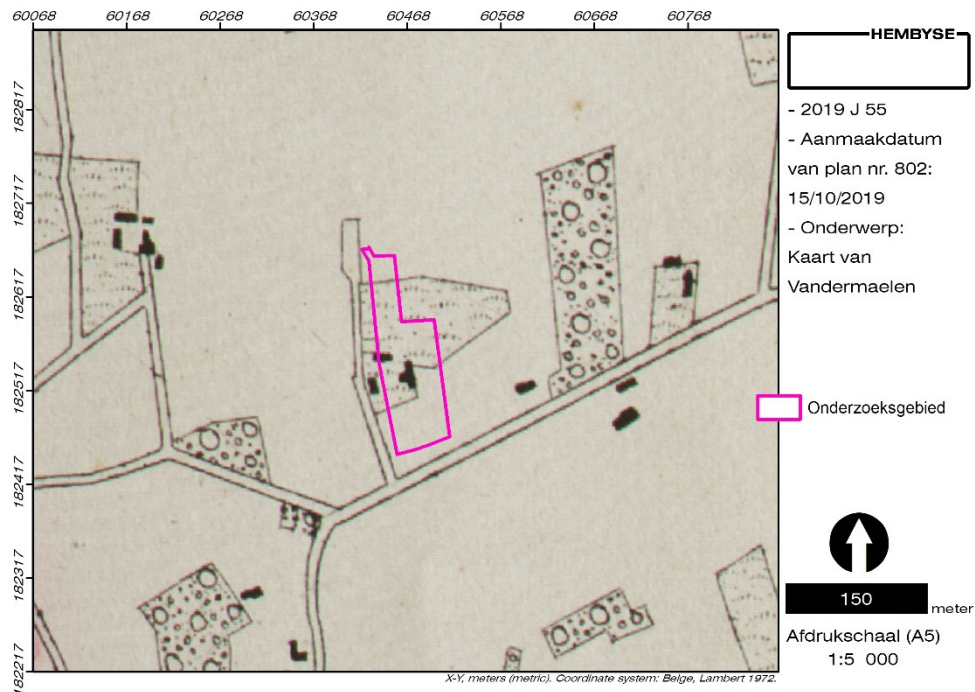
Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Ferraris.⁸ Onder: de Kerkweg in 2019.

Met andere woorden: de recent afgebroken hoevegebouwen en -structuren gaan ten minste terug tot de 18^e eeuw.

⁸ <http://www.geopunt.be/>

1.2.2 Vandermaelen kaarten (1846-1854)

Op het georefereneerde kaartenmateriaal van Vandermaelen is het uitzicht van het onderzoeksgebied nagenoeg onveranderd.

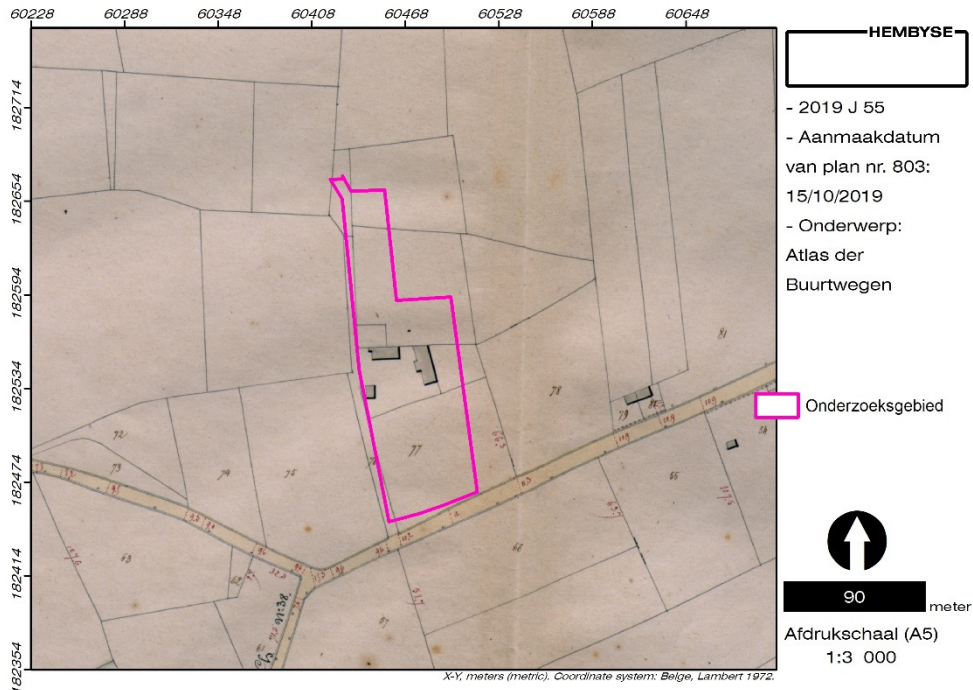

Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Vandermaelen.

Er is nog steeds sprake van een hoevecomplex met drie losstaande bestanddelen, hoewel de vorm van deze onderdelen licht anders wordt weergegeven dan op de kaart van Ferraris. De zone tussen deze gebouwen, alsook het noordelijk aangrenzende perceel wordt gekarteerd als grasland. De overige percelen kunnen hoogstwaarschijnlijk geïdentificeerd worden als akkerland.

1.2.3 Atlas der Buurtwegen (1840)

Op het kaartenmateriaal van de Atlas der Buurtwegen staat het onderzoeksgebied zeer gedetailleerd weergegeven. De Oostnieuwkerksesteenweg wordt gekarteerd als Chemin n° 14. De losstaande hoevegebouwen worden op dezelfde manier weergegeven als op de kaart van Vandermaelen.

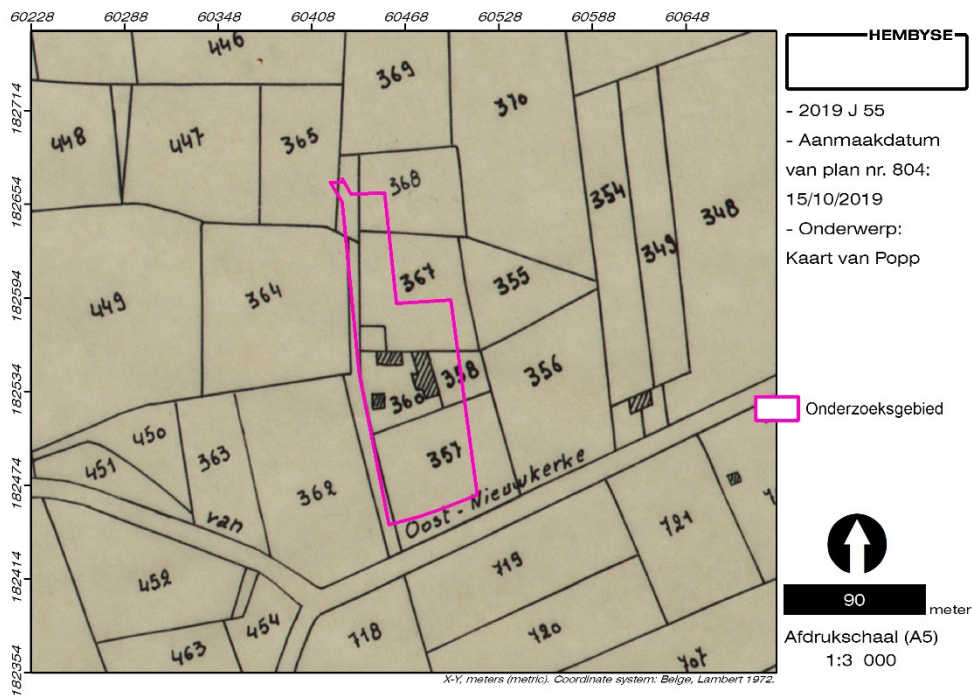
Figuur 5. Situering van het onderzoeksgebied op de Atlas der Buurtwegen.

Verder vertoont de Atlas der Buurtwegen de perceelsindeling binnen het onderzoeksgebied; over het landgebruik kunnen echter geen uitspraken worden gedaan, al kan vermoed worden dat het akker- en weiland betreft.

De situatie op de Atlas der Buurtwegen wordt gereflecteerd in het primitief kadaster en de Popp-kaarten.

1.2.4 Popp-kaarten (1830 – 1842)

Circa vijftig jaar na de opmaak van de Atlas van Ferraris verscheen voor onze gewesten een eerste versie van het kadasterplan, waarmee heden nog steeds gewerkt wordt. Deze plannen werden in het begin van de jaren 1830 opgemaakt en geven dan wel geen beeld van het landgebruik, maar wel van perceelsindelingen en infrastructuur.

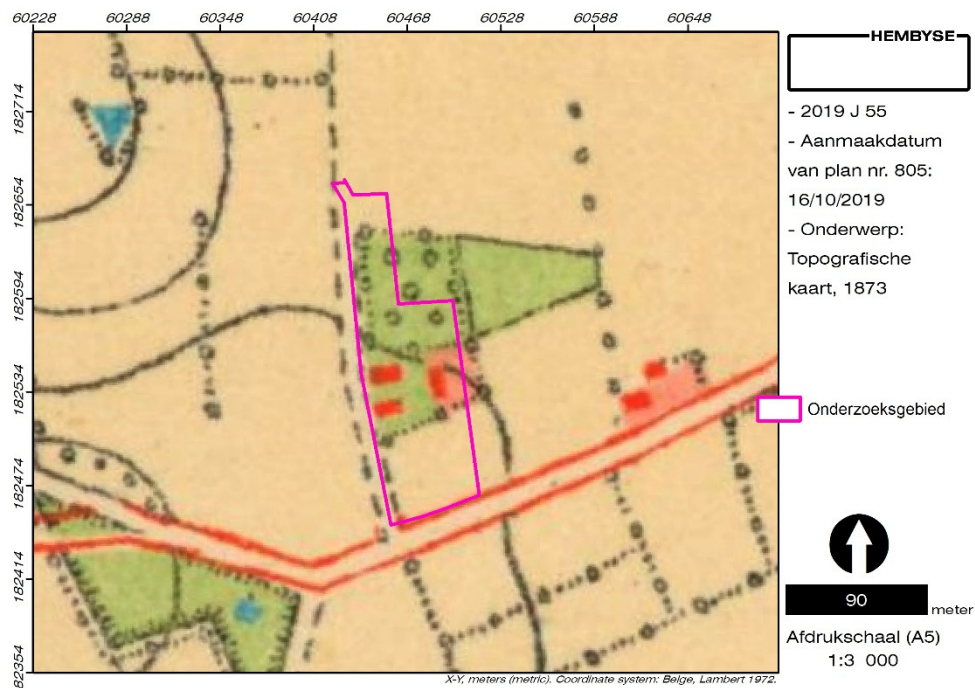

Figuur 6. Situering van het onderzoeksgebied op de kaarten van Popp. Onder: het straatzicht op de Pontstraat in zuidelijke richting, vanaf de hoeve die op het kaartenmateriaal van Popp verschijnt.

Deze kaart geeft exact dezelfde indeling weer als de Atlas der Buurtwegen, maar geeft de toenmalige perceelsnummers aan. De Oostnieuwkerksesteenweg wordt aangeduid met de benaming “Straat van Oost-Nieuwkerke naar Roeselare”.

1.2.5 Topografische kaart NGI, 1873

Op de vroegst uitgegeven topografische kaart van het NGI is het uitzicht van het onderzoeksgebied nog niet gewijzigd. Er is nog steeds sprake van een hoevecomplex met drie losstaande bestanddelen waarvan de indeling in grote mate overeen komt met het oudere kaartenmateriaal. Ter hoogte van het oostelijk gelegen gebouw lijkt een verharding aanwezig, terwijl de zone tussen de andere gebouwen een graszone betreft. Het perceel ten noorden hiervan is bebost; het zuidelijk gelegen perceel betreft hoogstwaarschijnlijk landbouwgrond, zoals ook het merendeel van de omliggende percelen.

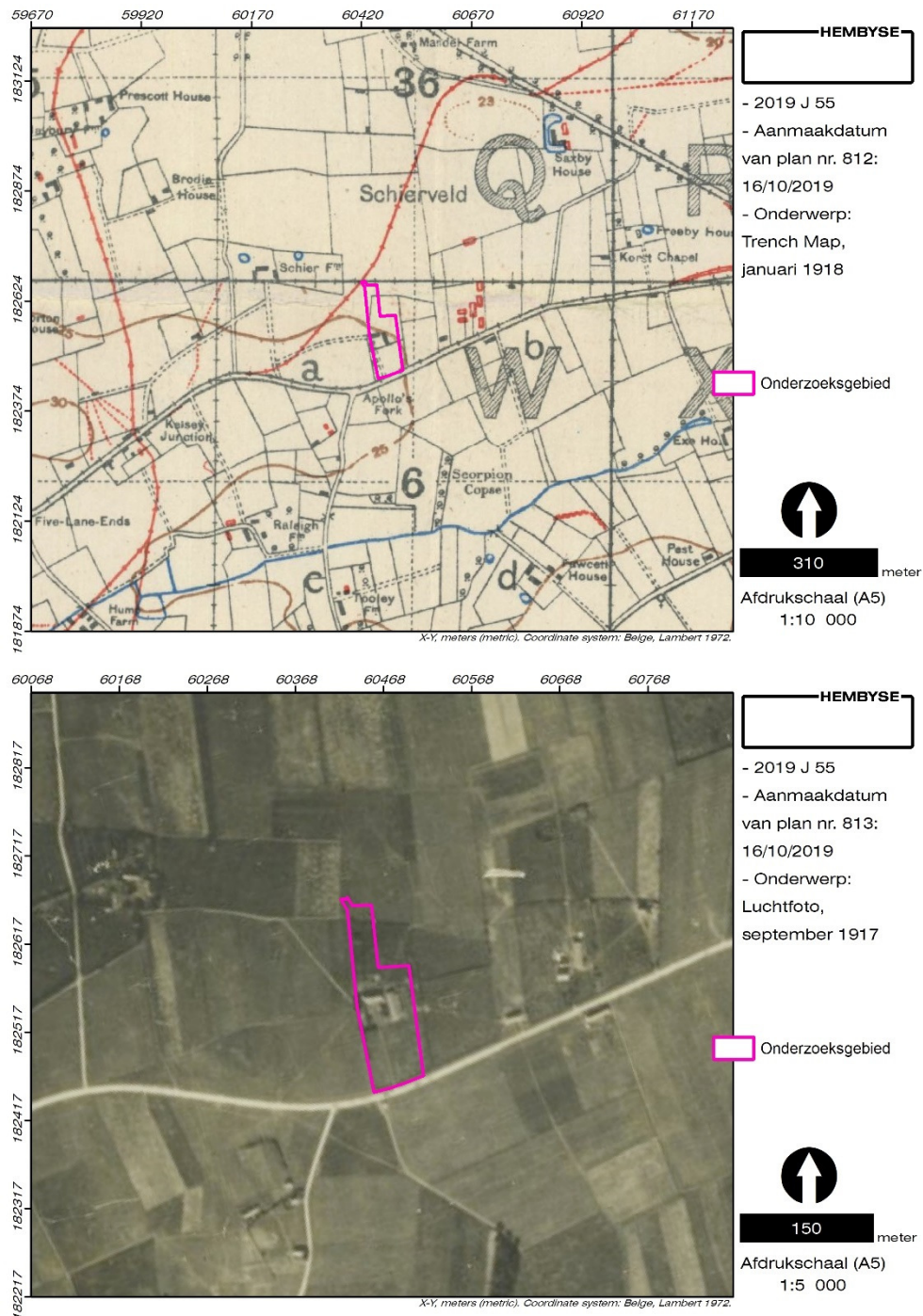

Figuur 7. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart uit 1873.

Aan de westelijke grens van het onderzoeksgebied is een landwegel zichtbaar.

1.2.6 Trench Map uit januari 1918

Een Trench Map uit januari 1918 biedt een uniek beeld op het uitzicht van het onderzoeksgebied aan het einde van de Eerste Wereldoorlog. In de noordwestelijke hoek raasde een zogenaamd meterspoor (i.e. een vorm van smalspoor met een spoorwijdte van 1000 millimeter) rakelings langs het onderzoeksgebied. Ten oosten van het onderzoeksgebied zijn verschillende barakken te zien, die ook op de luchtfoto uit 1917 waar te nemen zijn. Op deze laatste is het smalspoor (nog) niet zichtbaar.

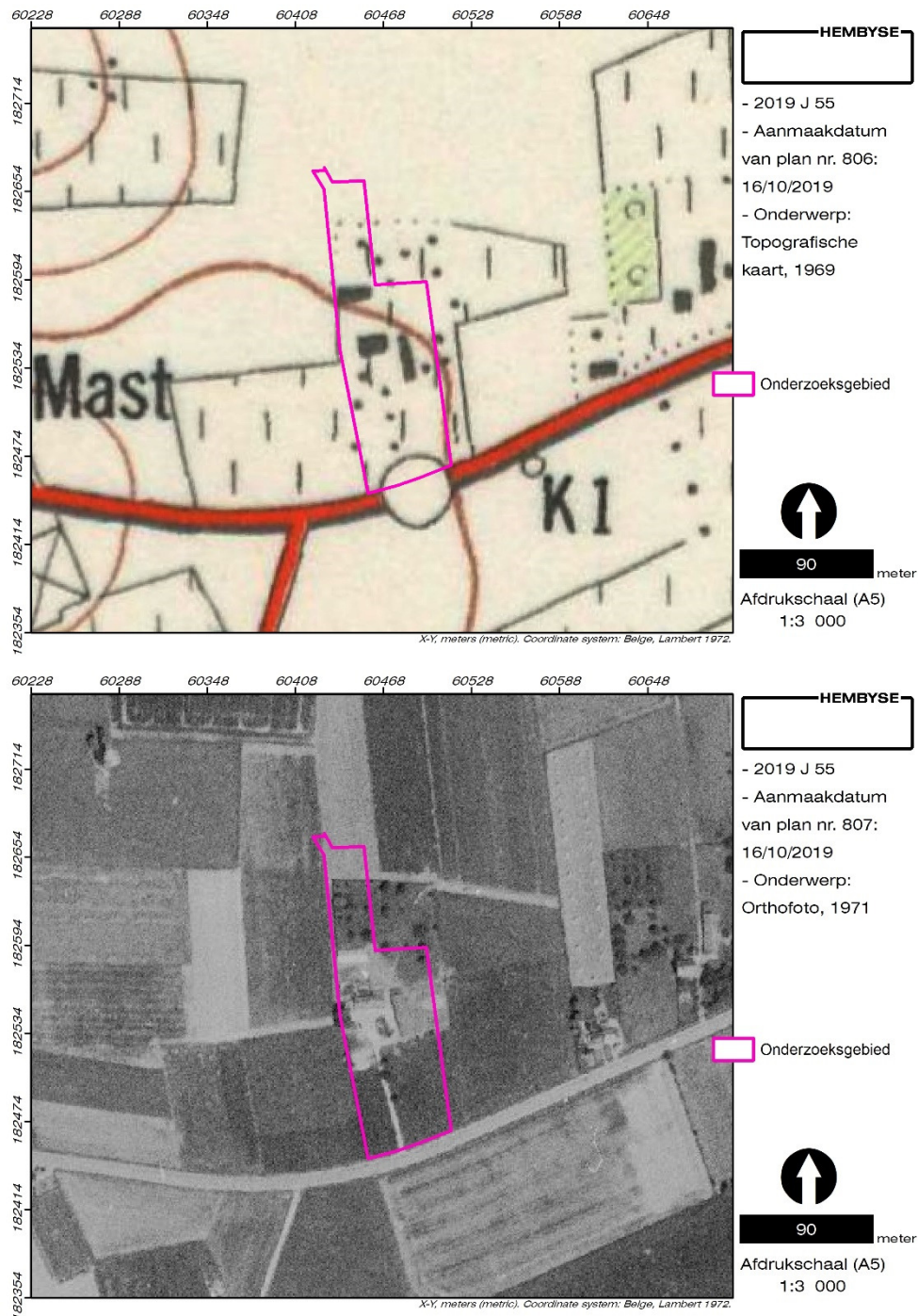

Figuur 8. Situering van het onderzoeksgebied op een Trench Map uit januari 1918 en op een luchtfoto uit september 1917.

Binnen het onderzoeksgebied zelf worden geen militaire structuren weergegeven.

1.2.7 Topografische kaart NGI, 1969

Een eeuw later is een kleine wijziging in het gebouwenbestand zichtbaar. Het zuidwestelijke gebouwtje is verdwenen, terwijl in het noorden een nieuw gebouw werd opgericht.

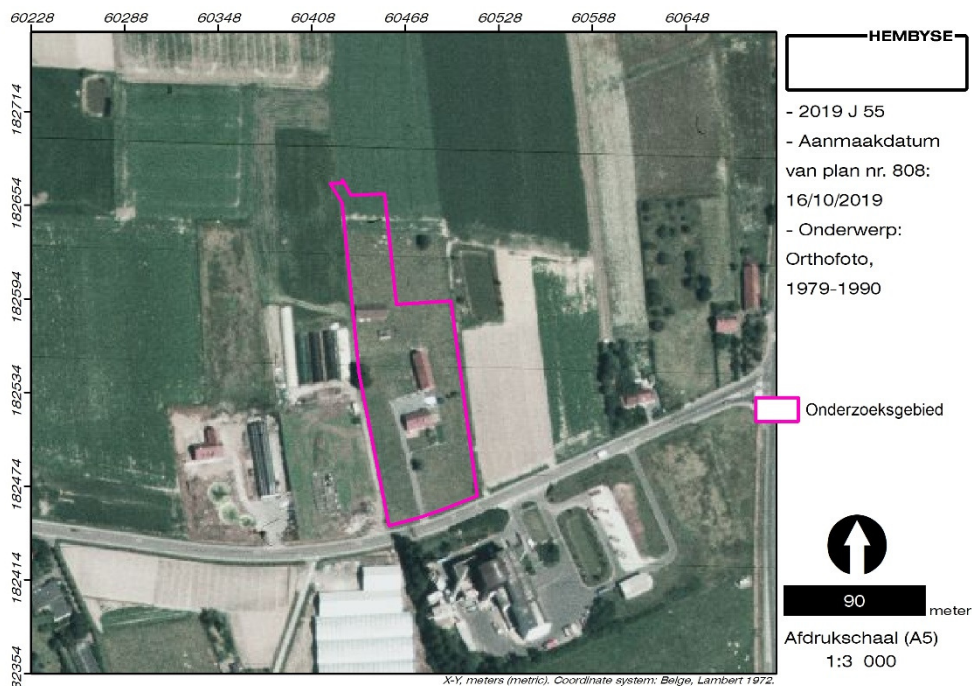

Figuur 9. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart uit 1969 en op de orthofoto uit 1971.

De orthofoto uit 1971 geeft dezelfde situatie weer, al is hierop -ondanks de lage resolutie van het fotomateriaal- meer detailwerking op te merken. Zo is een verharde toegangsweg zichtbaar die vanuit het zuiden, vanaf de Oostnieuwkerksesteenweg, in noordelijke richting loopt, naar de hoevegebouwen toe. De zone tussen de oudste gebouwen lijkt eveneens verhard te zijn. Opvallend is tevens het feit dat de landwegel ten westen van het onderzoeksgebied verdwenen lijkt te zijn. Het noordelijke deel van het onderzoeksgebied is nog steeds bebost; het zuidelijke deel betreft vermoedelijk een graszone.

1.2.8 Orthofoto uit 1979-1990

Enkele jaren later doet zich opnieuw een wijziging in het gebouwenbestand voor. Het oudste gebouw dat haaks op de westelijke grens van het onderzoeksgebied stond, is afgebroken. Ten zuidoosten hiervan werd een nieuw gebouw opgericht, haaks op het nog bestaande gebouw dat teruggaat tot het einde van de 18e eeuw. De toegangsweg blijft ongewijzigd; de verharding lijkt wel verplaatst te zijn in zuidelijke richting, en bevindt zich nu rondom de nieuwbouw, en niet meer ten westen van het oudste hoevegebouw. Tevens zijn de bomen gerooid: het volledige onderzoeksgebied lijkt één grote tuinzone.

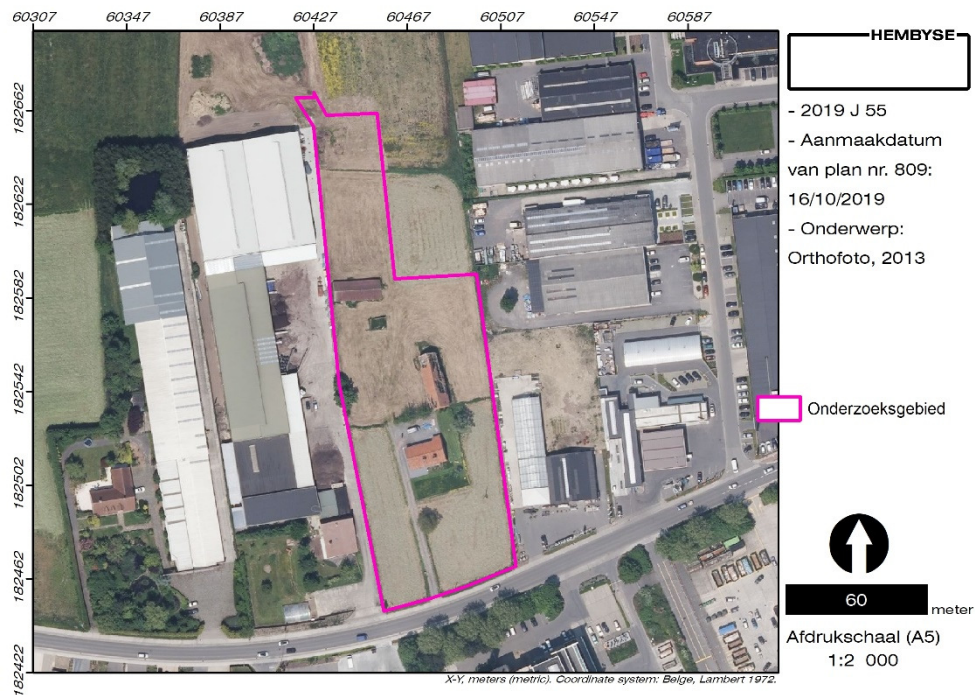

Figuur 10. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 1979-1990.

Rondom het onderzoeksgebied is de beginnende bedrijfsactiviteit duidelijk zichtbaar.

1.2.9 Orthofoto uit 2013

In 2013 is het uitzicht van het onderzoeksgebied in grote mate ongewijzigd: het gebouwenbestand is nog steeds hetzelfde als op het einde van de vorige eeuw. Wel geeft de orthofoto duidelijk weer dat het oudste hoevegebouw, centraal in het onderzoeksgebied, aanzienlijk beschadigd is. Tevens valt op dat het volledige grasland rondom rond “beschadigd” lijkt te zijn (geklepeld?).

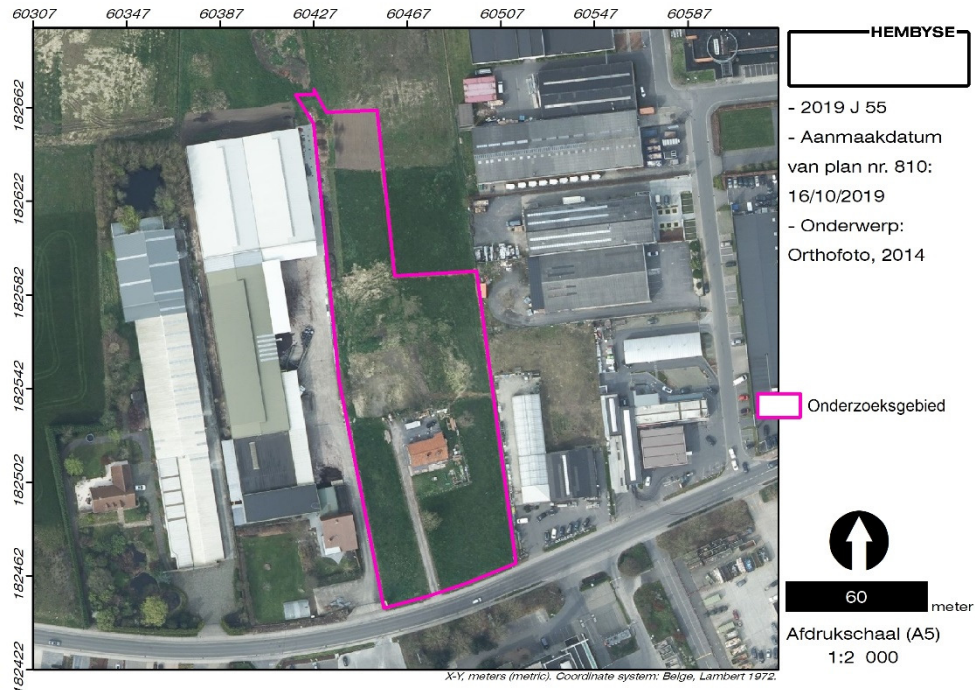

Figuur 11. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 2013.

Aan weerszijden van het onderzoeksgebied heeft de KMO-zone reeds een sterke uitbreiding genomen.

1.2.10 Orthofoto uit 2014

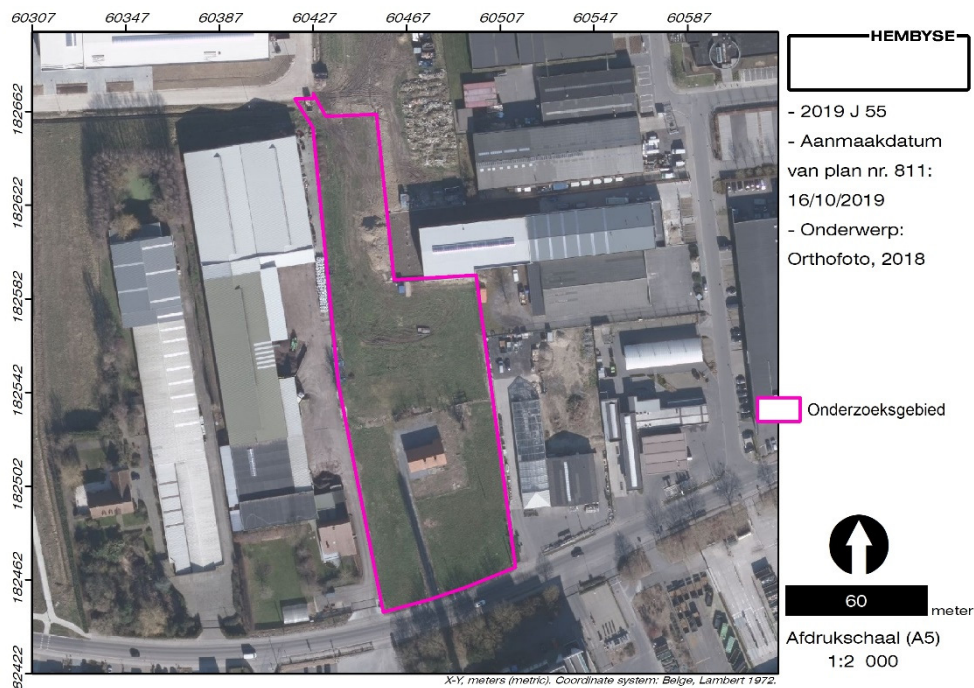
Enen jaar later is het uitzicht van het onderzoeksgebied grondig gewijzigd: de oudste gebouwen werden afgebroken, en de werfzone centraal in het onderzoeksgebied is nog zichtbaar op het terrein. Het grasland werd opnieuw ingezaaid.

Figuur 12. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 2014.

1.2.11 Orthofoto uit 2018

Het uitzicht van het onderzoeksgebied blijft ongewijzigd tot op heden. Ten noorden ervan werd een nieuw deel van het bedrijventerrein Ovenhoek ingericht, met onder andere de aanleg van wegenis. Het bedrijf ten oosten van het onderzoeksgebied heeft één van zijn loodsen in westelijke richting uitgebreid (de parking van deze loods ligt aanzienlijk lager dan het oorspronkelijke maaiveld). Ten westen hiervan bevindt zich een kleine grondstock die zich binnen het huidige onderzoeksgebied bevindt, en mogelijks in verband gebracht kan worden met deze uitbreiding.

Figuur 13. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 2018.

De uitbreiding van het bedrijventerrein ten noorden van het onderzoeksgebied werd voorafgegaan door een archeologisch onderzoek. In een volgend onderzoek wordt hierop verder ingegaan om aldus een inschatting te maken van het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied aan de Oostnieuwkerksesteenweg.

2 Tussentijds besluit

Op basis van de algemene historische gegevens kan worden gesteld dat het onderzoeksgebied zich gedurende lange tijd bevond in een zeer rurale omgeving die slechts gekenmerkt werd door sporadische bewoning in de vorm van alleenstaande hoevegebouwen. Zo ook is er sinds het einde van de 18^e eeuw met zekerheid bewoning aanwezig, die gelegen is in het centrale deel van het onderzoeksgebied. Deze bewoning leeft door tot op heden, maar is onderhevig geweest aan verschillende aanpassingen met meerdere afbraak- en nieuwbouwfases. De impact hiervan op de bodem kan op basis van het historisch kaartenmateriaal niet worden ingeschat. De overige delen van het onderzoeksgebied zijn in gebruik als gras/ tuinzone.

Over het algemeen is er dus weinig sprake van een diepgaande verstoring van het bodemarchief en is er door het gebruik als grasland sprake van een vrij stabiele situatie.

Op basis van het historisch kaartenmateriaal en de luchtfoto's kan de kans op het aantreffen van archeologische sporen en structuren binnen het onderzoeksgebied dus als reëel worden beschouwd. Vooral het zuidelijke en het noordelijke deel van het onderzoeksgebied lijkt niet aan zware bodemingrepen onderhevig te zijn geweest. In het centrale deel van het onderzoeksgebied is sprake van bebouwing sinds de 18^e eeuw, maar deze structuren zijn allemaal verdwenen en uitgebroken (er is vooralsnog enkel een waterput aanwezig, zie deel 2 van dit dossier).

In een confrontatie met de gekende archeologische data voor het gebied kan dit eventueel nog scherpgesteld worden.

3 Bibliografie voor deel 8

Naslagwerken

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: *Oostnieuwkerksesteenweg* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/1402> (geraadpleegd op 16 oktober 2019).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: *Roeselare* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13730> (geraadpleegd op 11 oktober 2019).

Gysseling M., 1960. *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*.

Vandeputte O., 1995. *Gids voor Vlaanderen. Toeristische en culturele gids van de Vlaamse gemeenten*, Uitgeverij Lannoo, Tielt.

Wydooghe B., (uitgavedatum onbekend). *Oorlogsgruwel in de Mandelstreek. Over dader- en slachtofferschap op Schuwe Maandag*, www.viertienachttien.be.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/>

<https://cai.onroerenderfgoed.be/>

<http://uurl.kbr.be>

<https://www.cartesius.be/>

<https://search.arch.be/>

<http://bouwstoffen.kantl.be/tw/query/?find=roeselare&field=lem>

<https://www.sanderusmaps.com/>

<http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/14-18/1.2108801>

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 8

Figuur 1. De stad Roeselare in de Flandria Illustrata van A. Sanderus (1652) met de 's Gravenwal in het westen.	3
Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Ferraris.	5
Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Ferraris. Onder: de Kerkweg in 2019.	6
Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Vandermaelen.	7
Figuur 5. Situering van het onderzoeksgebied op de Atlas der Buurtwegen.	8
Figuur 6. Situering van het onderzoeksgebied op de kaarten van Popp. Onder: het straatzicht op de Pontstraat in zuidelijke richting, vanaf de hoeve die op het kaartenmateriaal van Popp verschijnt.	9
Figuur 7. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart uit 1873.	10
Figuur 8. Situering van het onderzoeksgebied op een Trench Map uit januari 1918 en op een luchtfoto uit september 1917.	12
Figuur 9. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart uit 1969 en op de orthofoto uit 1971.	13
Figuur 10. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 1979-1990. ...	14
Figuur 11. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 2013.	15
Figuur 12. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 2014.	16
Figuur 13. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 2018.	17

ONDERZOEK:

Roeselare, Oostnieuwkerksesteenweg 176

ONDERDEEL

9

Assessment van archeologische data

INHOUDSOPGAVE

1	Bestaande archeologische data	2
1.1	Vastgestelde archeologische zones	2
1.2	Gebieden Geen Archeologie	3
1.3	Centrale Archeologische Inventaris	4
1.4	Bekrachtigde archeologienota's	6
2	Tussentijds besluit	8
3	Bibliografie voor deel 9	9
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 9	10

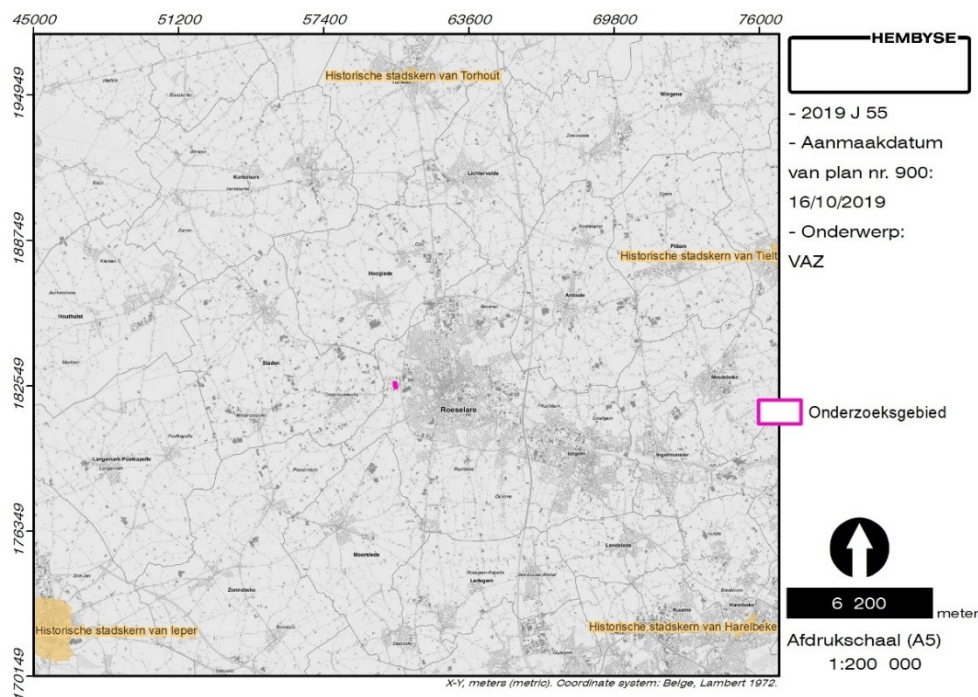
1 Bestaande archeologische data

1.1 Vastgestelde archeologische zones

De inventaris van archeologische zones brengt in kaart in welke gebieden archeologische resten of sporen met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid in de grond aanwezig zijn. Bij de selectie van zones door het Agentschap Onroerend Erfgoed spelen twee elementen een belangrijke rol: er moet een goede aanwijzing zijn voor de aanwezigheid van archeologisch erfgoed en er moet een goede aanwijzing zijn dat dit erfgoed nog voldoende goed bewaard is om archeologische waarde te hebben.

De afbakening van archeologische zones is gebeurd op basis van archeologische waarnemingen, landschappelijke, topografische, bodemkundige, historische en andere gegevens.

Het onderzoeksgebied aan de Oostnieuwkerksesteenweg bevindt zich niet binnen een VAZ, de meest nabij gekarteerde VAZ is de historische stadskern van Torhout, op ongeveer 13 kilometer ten noorden van het huidige onderzoeksgebied.

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vastgestelde Archeologische Zones.

De stadskern van Roeselare is niet als een VAZ gekarteerd, het is niet geheel duidelijk waarom dit niet het geval is, aangezien de stadskern van Roeselare ten minste tot de late Middeleeuwen opklimt.

Eenzijds betekent dit dat de kans op het aantreffen van archeologische sporen en structuren binnen deze archeologische zones als groot wordt geacht, anderzijds duidt dit niet op een specifieke archeologische verwachting buiten deze zones en

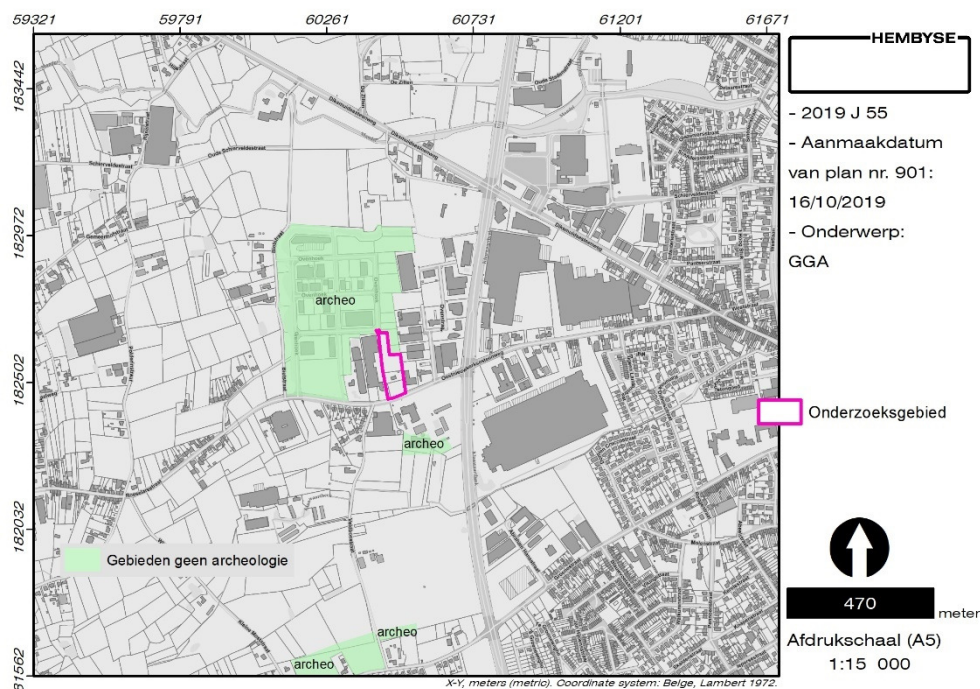
dus ook niet binnen het huidige onderzoeksgebied. De situering van het onderzoeksgebied buiten een VAZ heeft ook zijn invloed op het archeologietraject.

1.2 Gebieden Geen Archeologie

Op deze kaart worden gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt aangeduid. Aan de vastgestelde gebieden zijn specifieke rechtsgevolgen gekoppeld: bij een stedenbouwkundige vergunning of bij een verkavelingsvergunning moet in sommige gevallen een bekrachtigde archeologienota worden gevoegd (zie Deel 1: Administratieve fiche). Dat moet nooit als de ingreep in de bodem waarvoor de stedenbouwkundige vergunning of de verkavelingsvergunning wordt aangevraagd volledig valt binnen een gebied dat op deze kaart is aangeduid. Deze kaart is dus complementair aan de inventaris van vastgestelde archeologische zones (cf. supra).

De GGA zijn door het Agentschap Onroerend Erfgoed afgebakend op basis van waarnemingen of feiten op basis waarvan kan besloten worden dat er voor dat gebied geen archeologie te verwachten valt. Dit kan het geval zijn wanneer in het verleden intensief archeologisch onderzoek werd uitgevoerd of de bodem zodanig is verstoord dat het eventuele archeologisch erfgoed vernield is (bijvoorbeeld zandwinning, havendokken, ...). Ook andere verstoringen en de impact van vroegere opgravingen zijn in kaart gebracht.

3

Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Gebieden Geen Archeologie.

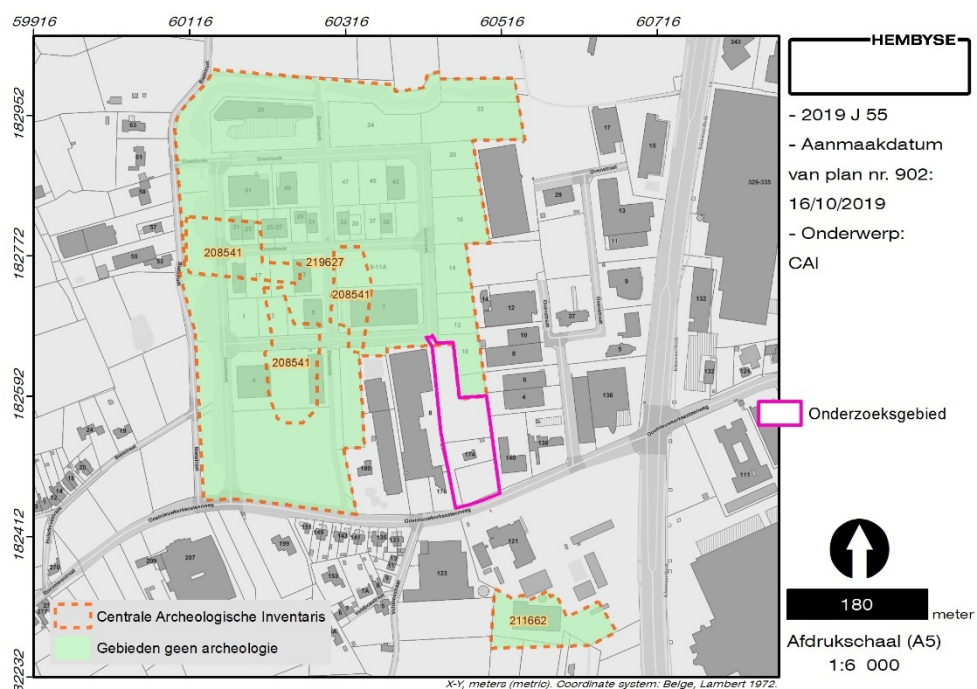
Het huidige onderzoeksgebied is niet gekarteerd als een GGA, wat betekent dat het onderzoeksgebied nog beschouwd wordt als een gebied waarbinnen archeologisch erfgoed *kan* worden aangetroffen.

Ten noorden van het onderzoeksgebied staat een vrij omvangrijk GGA gekarteerd (Ovenhoek), dat op basis van archeologisch onderzoek is afgebakend. Dit komt verder in de tekst aan bod. Ook ten zuiden van het onderzoeksgebied is een GGA afgebakend op basis van eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek. De data uit dit archeologisch onderzoek zijn dus essentieel voor het inschatten van het archeologisch kennispotentieel van het huidige onderzoeksgebied.

1.3 Centrale Archeologische Inventaris

Een groot aantal van de geregistreerde archeologische onderzoeken en vondsten van Vlaanderen staat geregistreerd in de databank van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI).

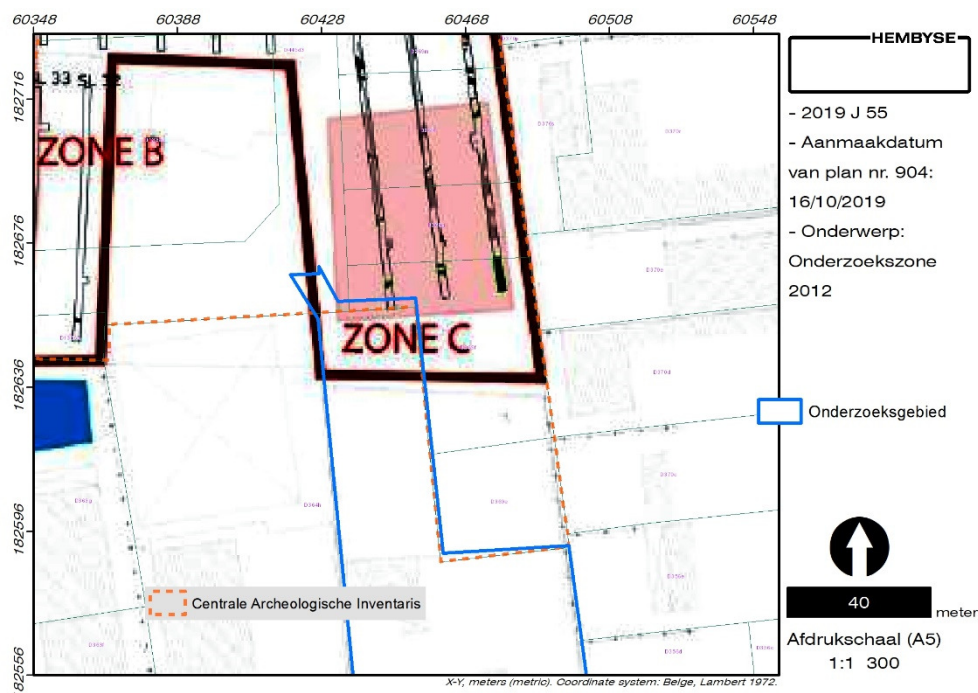
Binnen het onderzoeksgebied zijn geen archeologische indicatoren in de Centrale Archeologische Inventaris opgenomen. Belendend aan het onderzoeksgebied is echter wel een CAI-locatie op basis van archeologisch onderzoek gekarteerd en de noordwestelijke uitloper van het onderzoeksgebied valt nog net binnen deze CAI-locatie.

Figuur 3. Situering van de CAI-locaties rondom het onderzoeksgebied.

- CAI-locatie 219627 heeft betrekking op het proefsleuvenonderzoek dat over de volledige oppervlakte van de KMO-zone Ovenhoek heeft plaatsgevonden. Dit onderzoeksgebied overlapt gedeeltelijk met het

huidige onderzoeksgebied, waardoor op het eerste zicht kan worden besloten dat een deel van het huidige onderzoeksgebied reeds middels een prospectie met ingreep in de bodem is geëvalueerd. Er lijkt een discrepantie te zijn tussen de gekarteerde CAI-polygoon (en de GGA) en de eigenlijke onderzoekszone uit 2012. De onderzoekszone uit 2012 loopt verder in zuidelijke richting en overlapt gedeeltelijk met het huidige onderzoeksgebied. Dit is geen fout in de projectie in GIS, vermoedelijk is de CAI-polygoon afgebakend op perceelsniveau, waardoor het huidige perceel 364H buiten de CAI-polygoon valt.

Figuur 4. Situering van de geadviseerde onderzoekszone C uit 2012 ten opzichte van het huidige onderzoeksgebied.

Het is op basis van de huidige archeologische data in het geheel niet duidelijk of deze zone C reeds is onderzocht, of niet. In het advies van Reniere et al. (Reniere et al. 2012, pagina 49) wordt duidelijk vermeld dat zone C verder dient te worden onderzocht.

Bij Demey (Demey 2014, pagina 9) wordt verder geen melding gemaakt van de opvolging van de overige onderzoekszones. Na telefonisch contact met zowel D. Demey als W. Hantson (BIERADAR) werd contact genomen met J. Vandeveld (AOE)¹ om het verdere verloop en de opvolging van de onderzoeken te verhelderen en om de discrepanties tussen de CAI/GGA en het uitgevoerde onderzoek te begrijpen. Uit deze gesprekken kan worden geconcludeerd dat zone C, die tijdens het proefsleuvenonderzoek is

¹Met dank aan D. Demey, W. Hantson en J. Vandeveld voor de toelichtingen en het zoeken naar antwoorden.

afgebakend, door AOE in de (toen geldende) Bijzondere Voorwaarden niet is weerhouden voor vlakdekkend onderzoek, net als de afgebakende zone E (slecht bewaarde baksteenoven). Met andere woorden: zone C werd door AOE beschouwd als een zone die minder potentieel op kenniswinst had dan zones A, B en C. Het feit dat de polygoon voor de CAI/GGA anders is afgebakend dan het eigenlijke onderzochte gebied, is een tekenfout die wellicht veroorzaakt is door een kadastrale wijziging tussen het moment van het proefsleuvenonderzoek en de invoer in de GGA. De percelen tussen zone C van het proefsleuvenonderzoek en het huidige onderzoeksgebied zijn hoe dan ook niet onderzocht. Deze zijn heden echter wel reeds bebouwd met moderne KMO-infrastructuur, dus de facto is de kans op het aantreffen van archeologische sporen en structuren nihil.

- CAI-locatie 208541 heeft daarbij betrekking op de opgraving, die in 2014 door Demey et al. op basis van de onderzoeksresultaten van het proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd. Er werd een hoge densiteit aan sporen uit de inheems-Romeinse periode en de Middeleeuwen aangetroffen, alsook sporen uit de Eerste Wereldoorlog. **De aanwezigheid van onontpofte munitie is hierbij een opmerkelijk risico tijdens de graafwerken !**
- CAI-locatie 211662 heeft betrekking op het proefsleuvenonderzoek² dat uitgevoerd is ten zuidoosten van het huidige onderzoeksgebied. Tijdens het onderzoek, waarvan het rapport nog niet online beschikbaar is, werden greppelstructuren uit de late Middeleeuwen aangetroffen, alsook sporen van de oorlogshandelingen tijdens de Eerste Wereldoorlog.

6

Het lijkt er dus op dat er op de rug in het landschap, die van west naar oost georiënteerd is (zie deel 7 van dit dossier), een hoge concentratie aan archeologische sporen aanwezig is. Op de langer gelegen flanken lijkt de diversiteit aan sporen af te nemen, met een aanwezige concentratie aan sporen uit de Eerste Wereldoorlog. De voornoemde onderzoeken staan echter niet op zich en sinds 2016 zijn er ook bekrachtigde archeologienota's en nota's aan de archeologische dataset toegevoegd.

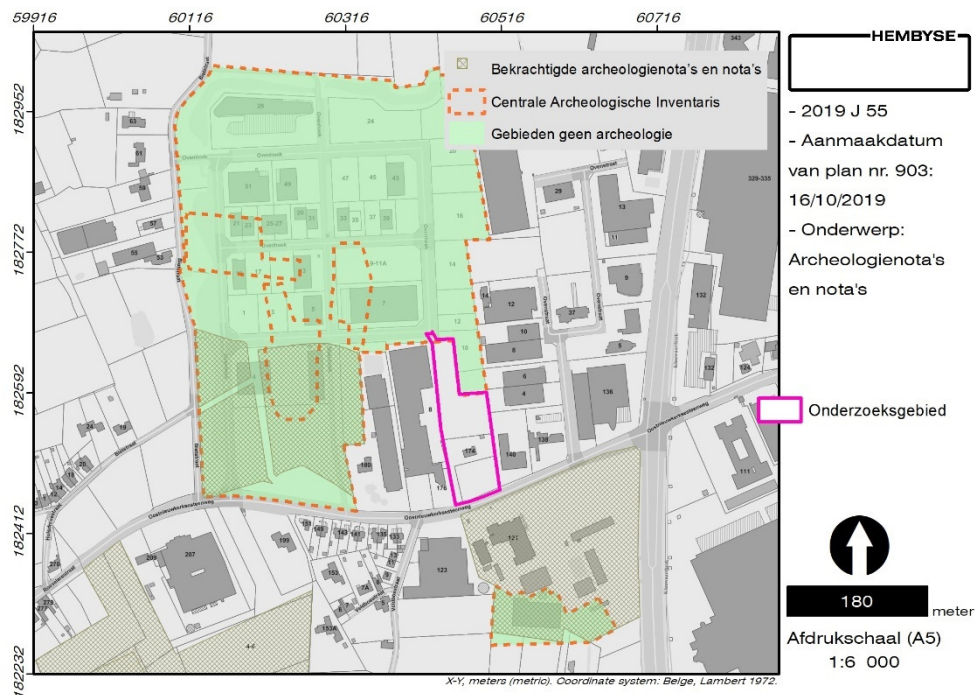
1.4 Bekrachtigde archeologienota's

Sinds juni 2016 (de wijziging van het Onroerenderfgoeddecreet, nvdr.) worden alle bekrachtigde archeologienota's en nota's opgenomen in een databank en als dusdanig gekarteerd

Binnen of belendend aan het onderzoeksgebied zijn geen bekrachtigde archeologienota's gekarteerd. Het raadplegen van deze archeologienota's kan nieuwe informatie over het huidige onderzoeksgebied opleveren, of parallellen

²Ryssaert, 2013.

verschaffen voor de uiteindelijke opmaak van een archeologische verwachting voor het gebied.

Figuur 5. Situering van de gekarteerde bekrachtigde archeologienota's rondom het onderzoeksgebied.

7

Binnen de GGA en CAI-locatie van het proefsleuvenonderzoek in de KMO-zone Ovenhoek, zijn drie polygoon van een archeologienota gekarteerd.

- De meest westelijke, die volledig binnen de huidige GGA ligt, is een archeologienota met beperkte samenstelling³. De vergunningsaanvraag, waarbinnen deze archeologienota kadert, zal aangevraagd zijn voorafgaand aan de kartering van de GGA, waardoor de initiatiefnemer in dit geval door een speling van het lot een archeologienota met beperkte samenstelling diende te laten opmaken.
- Ten zuidoosten van het huidige onderzoeksgebied is valt een polygoon van een archeologienota gedeeltelijk samen met het aldaar uitgevoerde proefsleuvenonderzoek in 2013 (cf. supra)⁴. Gezien de bestaande verstoring van het gebied is geen verder onderzoek geadviseerd.
- Ten zuidwesten van het huidige onderzoeksgebied is een archeologienota opgemaakt voor een gebied aan de Veldbosstraat.⁵ Er werd een prospectie met ingreep in de bodem geadviseerd, maar deze prospectie met ingreep in de bodem leverde geen archeologische sporen en structuren op die een

³ Coenaerts, 2017.

⁴ De Gryse et al., 2019.

⁵ Acke et al., 2016.

potentieel op kenniswinst herbergen. Het onderzoeksgebied werd dan ook vrijgegeven.

2 Tussentijds besluit

Op basis van de reed uitgevoerde archeologische onderzoeken in de regio is het duidelijk dat er op de west-oost georiënteerde hoogte in het landschap een concentratie van archeologische sporen en structuren bevindt, die duiden op bewoning uit de inheems-Romeinse periode en de middeleeuwen. Op de lagere flanken van deze rug lijken de archeologische sporen zich te beperken tot landindeling uit de late middeleeuwen enerzijds en sporen uit de Eerste Wereldoorlog anderzijds.

Voor het huidige onderzoeksgebied kan men dus mits enige voorzichtigheid verwachten dat er sporen en structuren uit de inheems-Romeinse periode en de middeleeuwen aanwezig kunnen zijn. Het is aannemelijk dat er ook sporen van laat-middeleeuwse landindeling (perceelsindeling) zullen worden aangetroffen, alsook sporen uit de Eerste Wereldoorlog. Wat deze laatste betreft zijn er geen concrete aanwijzingen voor loopgraven, barakken of shelters binnen het onderzoeksgebied, dus de sporen uit deze periode beperken zich vermoedelijk tot bomkraters en resten van artillerieprojectielen.

Wat deze elementen te betekenen hebben wat betreft het potentieel op de archeologische kenniswinst binnen het huidige onderzoeksgebied, wordt besproken in Deel 10 van dit dossier.

3 Bibliografie voor deel 9

Naslagwerken

Acke B., Bartholomieux B., Bracke M. & Wyns G., 2016. *Archeologienota Roeselare Veldbosstraat (Prov. West-Vlaanderen)*, Ingelmunster.

Coenaerts J., 2017. *Archeologische evaluatie van het bodemarchief van Oostnieuwkerksesteenweg [sic] nr. 180, te Roeselare*, ABO archeologische rapporten 373, Aartselaar.

De Gryse J., Thys C. & Van Quaethem K., 2019. *Oostnieuwkerksesteenweg 121 (Roeselare, West-Vlaanderen)*, Sint-Michiels-Brugge.

Demey D., 2014. *Archeologische opgraving Roeselare Bietstraat*, Ruben Willaert rapport 69, Sijsele.

Reniere S., Deconynck J., Beek W., 2012. *Roeselare West-Noord. Rapportage van het archeologisch vooronderzoek 26-maart-5 mei 2012*, Gate Rapport 41, Evergem.

Ryssaert C., 2013. *Archeologisch proefsleuvenonderzoek. Oostnieuwkerksesteenweg, Roeselare*, Rapport Anteagroep, Antwerpen.

9

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/>

<https://cai.onroerenderfgoed.be/>

<http://uurl.kbr.be>

<https://www.cartesius.be/>

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 9

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vastgestelde Archeologische Zones.....	2
Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Gebieden Geen Archeologie.	3
Figuur 3. Situering van de CAI-locaties rondom het onderzoeksgebied.....	4
Figuur 4. Situering van de geadviseerde onderzoekszone C uit 2012 ten opzichte van het huidige onderzoeksgebied.	5
Figuur 5. Situering van de gekarteerde bekrachtigde archeologienota's rondom het onderzoeksgebied.	7

ONDERZOEK:

Roeselare, Oostnieuwkerksesteenweg 176

ONDERDEEL 10

Synthese en waardering

INHOUDSOPGAVE

1	Datering en interpretatie van de data	2
1.1	Volledigheid van de dataset	2
1.2	Huidige dataset.....	2
1.3	Huidige waardering van de archeologische site	3
1.4	Antwoord op de onderzoeksvragen.....	5
2	Vervolgtraject	7
2.1	Impact van de geplande werken	7
2.2	Afweging van de te nemen maatregelen	7
2.3	Bepaling van de te nemen maatregelen	8
3	Bibliografie voor deel 10.....	10

1 Datering en interpretatie van de data

1.1 Volledigheid van de dataset

Het onderzoek kadert in de aanvraag van een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van stedenbouwkundige handelingen.

Het uitgevoerde vooronderzoek dat in het Verslag van Resultaten is verwerkt, is een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem in de vorm van een bureaustudie.

Het bureauonderzoek zelf kon volledig worden uitgevoerd:

- het plangebied kon worden afgebakend, zowel landschappelijk als kadastraal
- reeds verstoorde zones zijn in kaart gebracht
- de gekende ecologische en aardkundige data zijn geïnventariseerd
- de gekende archeologische en historische waarden en indicatoren van het onderzoeksgebied zijn geïnventariseerd
- het betreft een archeologienota in het kader van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor het stedenbouwkundige handelingen, waarbij de geplande bodemingrepen in kaart zijn gebracht
- de vervolgstategie werd opgesteld

Het bureauonderzoek heeft, in zijn huidige vorm, de mogelijkheid geboden een historisch en archeologisch overzicht van het onderzoeksgebied te schetsen en om de gepaste maatregelen –enkel indien er aanwijzingen zijn voor bewaarde archeologische sites- voor het verdere verloop van het archeologische traject uit te tekenen.

2

1.2 Huidige dataset

Men kan zich uiteindelijk afvragen of er middels het raadplegen van de historische data, de historische kaarten, de luchtfoto's en de gekende archeologische gegevens voldoende elementen zijn om de historische en archeologische realiteit van het huidige onderzoeksgebied te bepalen.

De bureaustudie heeft aangetoond dat het onderzoeksgebied zich op de oostelijke uitloper van een heuvelrug bevindt, uitkijkend over de Mandelvallei. Deze locatie is door de mens in het verleden uitgekozen als bewoningsareaal, zo blijkt uit het reeds uitgevoerde archeologisch onderzoek in de directe omgeving. De lager gelegen gronden naar de Mandelvallei lijken minder intensief bewoond te zijn geweest.

De reeds uitgevoerde archeologische prospectie op het bedrijventerrein Ovenhoek grenst aan het huidige onderzoeksgebied, waaruit blijkt dat er geen de facto einde van de sporendensiteit kon worden vastgesteld. Dit betekent dat er een zeer hoge kans is dat er binnen het huidige onderzoeksgebied grondsporen aanwezig zijn, in eerste instantie daterend in de middeleeuwen, maar op de hogere delen mogelijk

ook uit de inheems-Romeinse periode. Het feit dat er binnen het onderzoeksgebied een hoevecomplex aanwezig was dat opklimt tot de 18^e eeuw, lijkt aan te sluiten bij een permanente bewoning van het gebied sinds de volle middeleeuwen. In hoeverre de afbraak van de hoevegebouwen een verstoring van het archeologisch bodemarchief heeft veroorzaakt is niet geheel duidelijk: uit de controleboringen blijkt een verstoring tot 80 centimeter onder het maaiveld, uit eerder uitgevoerd onderzoek is gebleken dat de afbraak van dergelijke hoeves ofwel zeer ingrijpend¹, ofwel ingrijpend maar niet dekkend² kan zijn. Uit de controleboringen kan dus worden besloten dat circa 1/3 van het onderzoeksgebied enigszins verstoord is, maar de intensiteit van verstoring (en aan de andere kant van het spectrum de mate van archeologische bewaring) kan uit de bureaustudie en de controleboringen niet worden besloten. Op basis van de huidige dataset is onderstaande waardering mogelijk, maar een volledige en dus definitieve waardering van het archeologisch kennispotentieel is heden niet mogelijk. Deze definitieve waardering zal moeten gebeuren op basis van nieuwe archeologische data, die middels een doelgerichte survey kunnen worden gegenereerd.

1.3 Huidige waardering van de archeologische site

Op basis van de gegevens uit het verslag van resultaten kan worden gesteld dat:

1. Het onderzoeksgebied bestaat uit een grasland met een centraal leegstaand woonhuis, op de plaats van een hoevecomplex dat opklimt tot de 18^e eeuw.
2. Op basis van de huidige fysieke en juridische toestand is enkel een bureaustudie mogelijk, waarbij het vooronderzoek met ingreep in de bodem in een uitgesteld traject dient te gebeuren.
3. Het onderzoeksgebied bevindt zich op de rand van de vallei van de Mandel, die zich ten oosten van het huidige onderzoeksgebied bevindt. Het onderzoeksgebied zelf bevindt zich op een oploper van een west-oost georiënteerde rug in het landschap. Op dergelijke plaatsen in het landschap is de archeologische verwachting vrij hoog. Deze verwachting, op basis van landschappelijke ligging, lijkt bevestigd te worden door het reeds uitgevoerde archeologisch onderzoek ten noorden, ten westen en ten zuiden van het huidige onderzoeksgebied.
4. Uit de aardkundige data blijkt dat het gebied bestaat uit zandlemige sedimenten van laat-Pleistocene oorsprong, die in dunne pakketten op het tertiair sediment liggen. De Holocene bodems hebben zich in deze laat-Pleistocene sedimenten ontwikkeld, maar zijn vergraven tot akkerland en weideland, wat een nefaste invloed heeft op de bewaring van archeologische sporen en structuren uit de (midden-)Steentijd. De top van deze sedimenten en de daarin ontwikkelde Holocene bodem is immers in

¹ Verwijzing naar veldstraat

² Verwijzing naar dompelhoek

de bouwvoor opgenomen en in die zin is er enkel een mogelijkheid tot de bewaring van zogenaamde sporensites. De aardkundige data wijzen immers ook niet op afgedekte paleo-bodem (bijvoorbeeld afgedekt door colluvium of alluvium).

5. Uit het historisch kaartmateriaal blijkt echter dat het gebied ten minste vanaf de 18^e eeuw gedeeltelijk bestaat uit een akkerland met centraal een hoevecomplex, bestaande uit twee tot drie gebouwen. Het complex lijkt niet te zijn omgracht geweest. Deze gebouwen zijn recent gesloopt en het woonhuis was aan het einde van de 20^e eeuw reeds door een nieuwbouwwoning (nu leegstaand) vervangen.

Het historisch kaartenmateriaal geeft dus een duidelijke aanwijzing voor een langdurig gebruik van het gebied als akkerland, waarin oudere grondsporen meestal nog bewaard zijn.

Op basis van de huidige dataset kan over de aan- of afwezigheid van deze grondsporen geen uitsluitel worden geboden.

6. Op basis van de archeologische data kan echter een verwachting worden opgemaakt voor sites uit de inheems-Romeinse periode en de volle en late Middeleeuwen, aangezien het huidige onderzoeksgebied enerzijds grenst aan een reeds geprospecteerde zone waarin sporen uit de middeleeuwen aanwezig waren, alsook zich op dezelfde rug in het landschap bevindt als deze waarop in 2014 een uitgebreid vlakdekkend onderzoek is uitgevoerd. Sporensites van andere archeologische en historische periodes kunnen evenwel niet worden uitgesloten.
7. De geplande werken binnen het onderzoeksgebied behelzen het aanleggen van moderne bedrijfsinfrastructuur, waarbij er van een integrale verstoring van het terrein kan uitgegaan te worden.

Op basis van deze data kan dus worden besloten dat er binnen het onderzoeksgebied een kans is op het aantreffen van archeologische sporen en structuren, met name sporensites uit de inheems-Romeinse periode en de middeleeuwen³.

³ Deze voorlopige inschatting sluit de aanwezigheid van sporensites uit andere archeologische periodes echter niet a priori uit, wel integendeel. Er moet in de ruimte zin uitgegaan worden van de mogelijke aanwezigheid van sporensites uit het Holoceen.

1.4 Antwoord op de onderzoeksvragen

Voorafgaand aan het onderzoek is een aantal onderzoeksvragen gesteld, die onderliggend kader vormen voor de opzet van het onderzoek.

- *Welke aanwijzingen bieden de bestaande landschappelijke en geologische bronnen aangaande de bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed?*

De bestaande en geraadpleegde landschappelijke en geologische data duiden op de aanwezigheid van een Holocene bodem die zich heeft ontwikkeld in een laat-Pleistoceen sediment, op de oostelijke uitloper van een west-oost gerichte heuvelrug. Die Holocene bodem is slecht bewaard: er is sprake van akkerland, waardoor de top van de laat-Pleistocene sedimenten en dus ook het grootste deel van de Holocene bodem in de teelaarde is opgenomen. Er zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van paleo-bodems. Dit wijst dus op een éénduidige stratigrafische situatie ("site zonder complexe verticale stratigrafie") met een mogelijke bewaring van sporensites, die onder de huidige teelaarde bewaard kunnen zijn. Steentijdartefactensites worden niet dus verwacht⁴. De volledige impact van de jongere bewoningsfasen en de afbraakwerken op de mogelijk bewaarde sporensites zal uit een prospectie met ingreep in de bodem moeten blijken.

- *Welke aanwijzingen bieden de bestaande historische en archeologische bronnen over het aanwezige archeologisch erfgoed?*

De bestaande historische en archeologische bronnen bieden aanwijzingen over bewaarde sporensites uit de inheems-Romeinse periode en de middeleeuwen. Belendend aan het onderzoeksgebied werd een cluster van middeleeuwse sporen aangetroffen, met een hoge densiteit aan archeologisch vondstenmateriaal. Uit de lezing van de bestaande archeologische onderzoeken en gesprekken met regiospecialisten blijkt een zekere verwachting naar het aantreffen van sporensites binnen het huidige onderzoeksgebied.

- *Wat is de impact van de geplande werken op het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed?*

Het betreft een omgevingsvergunning voor het bouwen van nieuwe bedrijfsinfrastructuur, met de bouw van loodsen, verharding, kantoren, enzovoort. Heden wordt uitgegaan van een integrale verstoring van het archeologisch bodemarchief tot minimaal 1 meter onder het huidige maaiveld.

- *Is verder (uitgesteld) vooronderzoek of onderzoek noodzakelijk? Zo ja, welke is de te volgen strategie?*

⁴Ook in de belendende archeologische onderzoeken werden geen paleo-bodems aangetroffen.

Aangezien de aanwezigheid van archeologische grondsporen en structuren niet strikt kon worden uitgesloten, is een prospectie met ingreep in de bodem noodzakelijk.

2 Vervolgtraject

2.1 Impact van de geplande werken

Op basis van de inzichten, verworven in de geplande werken binnen het onderzoeksgebied, kan worden gesteld dat de impact van de geplande werken bestaat uit een aanzienlijke verstoring van het bodemarchief door alle grondverzet voor het realiseren van de geplande werken. De geplande werkzaamheden binnen het onderzoeksgebied omvatten reeds:

- Het afbreken van de bestaande gebouwen
- Het aanleggen van verhardingen, parkings, nutsvoorzieningen.
- Het bouwen van funderingen
- Het bouwen van kelders, loodsen en kantoren
- Het bouwen van kweekruimtes voor regenwormen

Gelet op deze geplande verstoringen van het archeologische bodemarchief en het mogelijk daarin vervatte archeologisch kennispotentieel, dienen maatregelen genomen te worden teneinde deze archeologische waarden vast te stellen, te registreren en waarderen, en te behoeden van vernietiging.

2.2 Afweging van de te nemen maatregelen

Het volledige archeologietraject wordt bepaald als een traject van verschillende onderzoeksmethodes, waarbij dient te worden afgewogen of deze individuele methodes mogelijk, nuttig, schadelijk en/of noodzakelijk zijn. In deze fase van het onderzoekstraject is een bureauonderzoek uitgevoerd en de onderstaande tabel geeft weer welke onderzoeksmethodes in het volledige archeologietraject MOGELIJK, NUTTIG, SCHADELIJK en NOODZAKELIJK zijn.

Soort onderzoek	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Evaluatie
Bureauonderzoek	JA	JA	NEE	JA	Is reeds uitgevoerd.
Archiefonderzoek	JA	JA	NEE	NEE	Op basis van het huidige bureauonderzoek is de kans op het aantreffen van aanvullende informatie over het onderzoeksgebied klein.
Geofysisch onderzoek	JA	NEE	NEE	NEE	Het zou mogelijk zijn om nog aanwezige muurresten en de verstoring van de bodem in het centrale deel van het onderzoeksgebied te karteren, maar dit biedt geen informatie of uitsluitel voor de mate van archeologische bewaring, noch voor sporen en structuren in de

Soort onderzoek	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Evaluatie
					overige delen van het onderzoeksgebied.
Veldkartering	NEE	NEE	NEE	NEE	Kan aanwijzingen bieden voor de aanwezigheid van een archeologische site, maar biedt hierover geen uitsluit. De bodembedekking en landgebruik laten deze surveytechniek niet toe.
Landschappelijke boringen	NEE	NEE	NEE	NEE	De beschikbare aardkundige data bieden voldoende informatie om een inschatting van de bodemopbouw en de eventuele bewaring van paleo-horizonten te maken.
Verkennde en waarnemende archeologische boringen	NEE	NEE	NEE	NEE	Er zijn aardkundige indicatoren dat de kans op het aantreffen van steentijdartefactsites zo goed als onbestaand is. Het belendend archeologisch onderzoek heeft vastgesteld dat er geen paleo-horizonten aanwezig zijn.
Proefsleuven	NEE	JA	NEE	JA	Aldus kan het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied worden ingeschat door een representatief deel van het terrein op te graven, na het voldoen aan de randvoorwaarden.
Andere	NEE	NEE	NEE	NEE	Nvt.

Op basis van deze evaluatie en de reeds uitgevoerde onderzoeken, kan gesteld worden dat een proefsleuvenonderzoek -heden niet mogelijk- noodzakelijk dient te worden uitgevoerd, na het voldoen aan de randvoorwaarden (zie §Randvoorwaarden).

2.3 Bepaling van de te nemen maatregelen

Binnen het onderzoeksgebied wordt nieuwe bedrijfsinfrastructuur gebouwd, waardoor een behoud van het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed in situ niet mogelijk is. Op basis van de inplantingsplannen van de geplande toestand is er **een de facto integrale verstoring van het onderzoeksgebied**.

Gezien het feit dat het verslag van resultaten aangetoond heeft dat de kans op het aantreffen van bewaarde archeologische grondsporen reëel is, maar dat deze aan- of afwezigheid nog niet definitief kan worden aangetoond, worden verdere archeologische maatregelen noodzakelijk geacht. Bijgevolg is een vervolgstategie bepaald teneinde deze eventueel aanwezige archeologische resten op te sporen,

te registreren en de aard en de bewaringstoestand ervan te bepalen. Concreet betekent dit dat een prospectie met ingreep in de bodem moet worden uitgevoerd, met name een proefsleuvenonderzoek in uitgesteld traject. De details en de randvoorwaarden voor deze uitvoering worden besproken in deel 11 van dit dossier.

3 Bibliografie voor deel 10

Naslagwerken

Borremans M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Academia Press, Gent.

Van Ranst E. & Sys C., 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Universiteit Gent, Gent.

Van Zijverden W. & De Moor J., 2014. *Het groot profielenboek; Fysische geografie voor archeologen*, Leiden.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/>

<https://cai.onroerenderfgoed.be/>

<http://uurl.kbr.be>

<https://www.cartesius.be/>

